

Програма на Европската Унија за транзициска помош и институционален развој ТАИБ 2010

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА КАПАЦИТЕТИТЕ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА ЗАКОНОДАВСТВОТО ЗА ЖИВОТНА СРЕДИНА НА ЛОКАЛНО НИВО

ТЕХНИЧКИ ИЗВЕШТАЈ Бр. 10 Ревизија на Методологијата за подготовка на ЛЕАП-и

Финална верзија, датум 01.12.2015

EuropeAid/134079/D/SER/MK

Проектот е финансиран
од Европската унија

Проектот го спроведува Рамболл и
неговите конзорциумски партнери

Датум: 25-ти ноември 2015
Подготвено од: Мајкл Лавелле
Проверено од: Иан Маклеан
Одобрено од: Џули Беауфилс
Опис: Ревизија на Методологијата за Подготовка на
Локални Акциони Планови за Животната
Средина

Реф: EuropeAid/134079/D/SER/MK

Содржината на овој извештај е единствена одговорност на Ramboll Данска А/С и партнерите на конзорциумот и на никаков начин не ги рефлектира гледиштата на Европската Унија.

Ramboll
Hannemanns Allé 53
DK-2300 Copenhagen S
Denmark
T +45 5161 1000
F +45 5161 1001
www.ramboll.com

СОДРЖИНА

ЛИСТА НА КРАТЕНКИ	5
1. ВОВЕД	6
1.1 Опис на работните задачи	6
1.2 Преглед на ЛЕАП-ите и Техничкиот Извештај бр. 5	6
2. УПАТСТВА И ЗАКОНОДАВСТВО	8
2.1 Упатство на REC; 'Вовед: Што е Локален Акционен План за Животна Средина?'	8
2.2 Закон за животна средина од 2005 (Член 64)	11
2.3 Европско законодавство	16
2.3.1 ЕМАС 17	
2.4 Методологија за подготовка на ЛЕАП-и (2007)	17
2.4.1 Кратко резиме на методолошката процедура	17
2.5 НЕАП	18
2.6 ОДРЖЛИВОСТ	19
2.6.1 5-та Акциона Програма за Животна Средина на ЕУ	19
2.6.2 6-та Акциона Програма за Животна Средина на ЕУ	19
2.6.3 Национална Стратегија за Одржлив Развој	20
2.6.4 Принципи на Одржлив Развој	21
3. КЛУЧНИ АСПЕКТИ	22
3.1 Разгледување на целта	22
3.2 'Визија' и 'План'	23
3.2.1 Визија	23
3.2.2 План	23
3.3 Елементи на ЛЕАП	23
3.3.1 ДПСИР	23
3.3.2 SWOT	24
3.3.3 Индикатори	25
3.4 Меѓународни трендови кон приодот "Bottom-Up" (од долу нагоре)	27
3.4.1 LEADER	27
3.4.2 КОХЕЗИОНИ ФОНДОВИ	27
3.4.3 Европска Иницијатива "Зелен Лист"	29
3.5 Локална Агенда 21	29
3.5.1 Локална Акција 21 – движење од Агенда кон Акција	32
3.5.2 Архуска Конвенција	33
3.5.3 Одржлив Развој	34
4. ПРЕПОРАКИ	35
4.1 Фокус	35
4.2 Вклучување на јавноста	36
4.3 Реалност	36

4.4 Тешкотии со Методологијата	37
4.5 Предложени измени и дополнувања на Методологијата	37
4.5.1 План на високо ниво	38
4.5.2 План на ниско ниво	38
4.5.3 Помал План за помалите општини	38
4.5.4 Подигнување на јавната свест	40
4.5.5 Акции и Активности	40
4.5.6 Испитување на јавното мислење	40
4.5.7 Одржлив развој	41
5. ЗАКЛУЧОК	42
5.1 Поедноставување	42
5.2 Зголемено учество на јавноста	42
5.3 Фокус на општинската падлежност	43
5.4 Редовно известување	43
5.5 Поврзување со Министерството за животна средина и просторно планирање	43
5.5.1 Ревизии на подготвените ЛЕАП	43
5.6 Неопходни промени во законодавството	44
5.6.1 Член 60	44
5.6.2 Член 61	44
5.6.3 Член 64	44
5.7 Обрасци	45
5.7.1 Чекори за да се развие и спроведе ЛЕАП	45
5.7.2 Содржина на ЛЕАП Извештајот	47
5.7.3 Следни чекори во однос на ЛЕАП-ите	47
5.8 Обуки	48
5.8.1 Опис на проектната задача	48

ЛИСТА НА КРАТЕНКИ

ЦИЕ	Централна и Источна Европа
ФЖСК	Форум за Животна Средина на градот Корк
ГСК	Град Скопје
ДПСИР	Движечки сили, Притисоци, Состојба, Влијанија, Реакции
ЕЗФРР	Европски Земјоделски Фонд за Рурален Развој
АПЖС	Акциски План за Животната Средина
ЕК	Европска Комисија
ЕЕЗ	Европска Економска Заедница
EMAS	Европска шема на управување со животната средина и ревизија
ЕМРФ	Европски Морски и Рибарски Фонд
ЕРФР	Европски Регионален Фонд за Развој
ЕСФ	Европски Социјален Фонд
ЕСИФ	Европски Структурни и Инвестициски Фондови
ЕУ	Европска Унија
ЃП	Ѓорче Петров
GTZ (GIZ)	Германското друштво за техничка соработка (што се спои со други субјекти при што се формираше GIZ) / Германското друштво за меѓународна соработка
ГУП	Генерален Урбанистички План
IPA	Инструмент за Пред-пристапна Помош (ЕУ фонд)
LA21	Локална Агенда 21
LEADER	Акроним на француски со значење 'Врски помеѓу активностите за развој на руралната економија' (ЕУ Програма)
ЛЕАП	Локален акционен план за животната средина
ЗЖС	Закон за Животна Средина (Службен Весник на РМ бр.53/05, 81/05, 24/07, 159/08, 83/09, 48/10, 124/10, 51/11, 123/12, 93/13, 187/13, 42/14, 44/15, 147/15, 192/15) (LoE)
ЕЛС	Единица за Локална Самоуправа
МЗЖВ	Министерство за Земјоделство, Шумарство и Водостопанство
МЖСПП	Министерство за Животна Средина и Просторно Планирање
НЕАП	Национален Акционен План за Животна Средина
OECD	Организацијата за Економска Соработка и Развој
ЈКП	Јавно Комунално Претпријатие
ПУРС	План за Управување со Речен Слив
REC	Регионален Центар за Животна Средина за Централна и Источна Европа
SIDA	Швајцарска Агенција за Меѓународен Развој и Соработка
SWOT анализа	Анализа на силни страни, слабости, можности и закани
СТО	Светска Трговска Организација
ПСОВ	Пречистителна Станица за Отпадни Води

1. ВОВЕД

Овој Извештај е подготвен во рамките на Проектот "Техничка поддршка за зајакнување на капацитетите за спроведување на законодавството за животната средина на локално ниво", EuropeAid/134079/D/SER/MK. Проектот е финансиран од програмата на Европската Унија за Транзициска поддршка и зајакнување на институциите – ТАИБ 2010. Главен корисник на проектот е Министерството за животна средина и просторно планирање (МЖСПП). Други корисници на проектот се Министерството за локална самоуправа, деветте избрани единици на локална самоуправа кои ќе земат учество во проектот: Град Скопје, Ѓорче Петров, Аеродром, Тетово, Гостивар, Јегуновце, Охрид, Македонски Брод и Дебрца како и Заедницата на единиците на локална самоуправа (ЗЕЛС).

1.1 Опис на работните задачи

Во втората точка од Членот 4.2.4 од Описот на работните задачи на проектот се бара, следејќи ги проценките на постоечките ЛЕАП-и, проектниот тим треба да продолжи како што следи;

Врз основа на анализата, Договорната страна треба да развие препораки за подобрување на развојниот процес на ЛЕАП-ите и следење на имплементацијата на ЛЕАП-ите во избраните општини, треба да ја ревидира Методологијата за подготовка на ЛЕАП-и (2007) и да развие обновена верзија на истата доколку е потребно;

Договорната страна треба да ги користи препораките на практични примери и ќе им помогне на избраните општини во ажурирањето на ЛЕАП-ите. Во случаи кадеа некои од општините немаат развиено ЛЕАП, Договорната страна ќе подготви пакет на препораки во Акциониот план за таквите општини за тоа како да се развие ЛЕАП, политика за животна средина и планирање на активности за животната средина на нивните територии.

Овој Технички Извештај Бр. 10 вклучува препораки за измени и дополнувања на постоечките процедури.

1.2 Преглед на ЛЕАП-ите и Техничкиот Извештај бр. 5

Првата точка од членот 4.2.4. од Описот на работните задачи која се однесува на "Зајакнување на Локалните Акциони Планови за животна средина и нивната имплементација" ја опишува потребата од Техничкиот Извештај Бр. 5 со следното;

Договорната страна треба да изврши анализа на ЛЕАП-ите за комплетноста, ефективност, изводливоста и усогласеноста со законодавството на ЕУ и националното законодавство за животна средина за избраните општини;

Договорната страна треба да развие методологија за таква анализа и да се усогласи со Управниот Комитет. На основа на методологијата Договорната страна е должна да изврши ревизија на ЛЕАП-ите (опфатените подрачја и идентификуваните проблеми) и нивна имплементација во сите избрани општини доколку истите го имаат развиено. Анализата исто така ќе ги опфати и проблемите со кои што се соочуваат општините при имплементација на ЛЕАП-ите.

Методологијата за анализа развиена од Договорната страна, беше одобрена од страна на Управниот одбор на проектот на 29-ти Септември 2015 година.

Со ревизијата на ЛЕАП-ите, претходно изведена со проектот, како и Техничкиот Извештај бр.5, се сумира дека евалуацијата, не доведува до прашањето како најдобро ЛЕАП-ите може да им помогнат на Македонските државни институции во подобрувањето на животната средина.

Техничкиот Извештај бр.5 вклучува анализа на седум ЛЕАП-и подготвени од страна на деветте пилот општини според одреден број на критериуми.

- Анализата покажа дека ЛЕАП-ите биле 100 % завршени, малку подобри од просекот во ефикасноста, слаби во однос на физибилити и 70% во согласност со важечката законска регулатива.
- Од страна на општините во нивните ЛЕАП-и беа идентификувани 385 проблеми, од кои проектниот тим смета дека 217 биле одговорност на општините; односно нешто повеќе од половина.
- Се вкупно беа предложени 741 активност, од кои 507 се сметаа како одговорност на општините, од кои пак надлежните општини сметаа дека 270 се значително завршени. Односно од страна на општините беше сметано дека една третина од сите предложени активности се речиси завршени.

Општините со кои се состана тимот сметаа дека процесот на подготовка на ЛЕАП бил корисен и се чувствува потребата од негово продолжување. Главен проблем кој што го споменаа речиси сите пилот општини беше недостатокот на финансиски средства.

Иако активностите околу подготовка на ЛЕАП представува значителен напор за општините, кои стартуваа од многу ниско почетно ниво, стана јасно дека е потребно подобрување и дека практиката за преиспитување на постоечкиот начин на подготовка на ЛЕАП е оправдан.

2. УПАТСТВА И ЗАКОНОДАВСТВО

Овој дел вклучува извадоци од разни меѓународни документи за насочување во врска со ЛЕАП-и и важечките закони.

Во моментот Законот за животната средина¹ е единствената законска обврска на општините во Република Македонија за подготовка на ЛЕАП.

Постои обемна документација и литература која се однесува на различни пристапи и ставови во врска со ЛЕАП-ите како и слични иницијативи. Иако тие не се законски задолжителни, сепак може да даваат добри насоки за во пракса, како во Македонија така и на меѓународно ниво. Генералниот пристап се чини дека се концентрира на вклученоста на граѓаните.

2.1 Упатство на REC²; 'Вовед: Што е Локален Акционен План за Животна Средина?'

Во Прегледот на упатството на REC, се вели:

"ЛЕАП-ите вклучуваат развој на визија на заедницата, проценка на проблемите од областа на животната средина, поставување приоритети, идентификување на најсоодветни стратегии за справување со најважните проблеми, и спроведување на активности кои ќе постигнат вистински подобрувања на животната средина и здравјето на луѓето. ЛЕАП-ите се засновани врз значително учество на јавноста во донесувањето на одлуки на локалната власт"

Клучната тема во коментарот е вклученоста на заедницата во локалната власт. Упатството укажува на пет задачи; (1) развивање на визија на заедницата, (2) проценка на животната средина, (3) приоритизација, (4) идентификување на најсоодветните стратегии, и (5) активности за имплементација.

Упатството понатаму поставува некои задачи кои што исто така биле цели и на ЛЕАП-ите;

- a) За подобрување на условите на животната средина во заедницата преку спроведување на конкретни, ефективни стратегиски акции;*
- b) За промовирање на јавната свест и одговорноста кон животната средина, и да се зголеми поддршката од јавноста за стратегиските акции и инвестициите;*
- c) Да се зајакнат капацитетите на локалната власт и на невладините организации за управување и спроведување на програми за животната средина, вклучувајќи ја и нивната способност да обезбедат финансирање од домашни и меѓународни институции и од спонзори;*
- d) За промовирање на партнерство помеѓу граѓаните, локалните власти, претставниците на невладини организации, научни институции и деловниот сектор, и да научат да работат заедно при решавање на проблемите на заедницата.*

¹ Закон за Животна Средина (Службен Весник на РМ бр. 53/05, 81/05, 24/07, 159/08, 83/09, 48/10, 124/10, 51/11, 123/12, 93/13, 187/13, 42/14, 44/15, 147/15, 192/15) (LoE)

² Регионален центар за животна средина; - Упатство за спроведување на Локални Акциони Програми за животна средина. REC е меѓународна невладина организација која воглавно се бави во решавањето на прашањата за животната средина во Централна и Источна Европа, преку промоција на соработката меѓу другите невладини организации, владите, бизнисите и другите заинтересирани страни на животната средина. REC изготви Прирачник во кој е содржана методологијата за изработка на ЛЕАП-и.

е) Да се идентификуваат, проценат, и да се постават приоритетите за животната средина за превземање на акции врз база на добиените податоци од заедницата и научните податоци;

ф) Да се изведе локален АПЖС кој идентификува конкретни активности за решавање на проблемите и промовирање на визијата на заедницата; и,

г) Да се исполнат националните регулаторни барања за подготовка на АПЖС, како што се бара од страна на националните власти во некои земји од Централна и Источна Европа.

Пристапот е вклучување на јавноста при приоритизација 'од доле нагоре' и развој на активности за заштита на животната средина.

Понатаму во Упатството се вклучени следните коментари;

"Преминот кон децентрализација е важен аспект во процесот на транзиција кон демократија. Нагласувајќи ја локалната контрола на проблемите во животната средина, се потврдува дека локалните самоуправи и нивните граѓани имаат најдобро разбирање за локалните проблеми, прашања и потреби."

"На тој начин, ЛЕАП-ите даваат единствена можност да се промовираат практики за партиципативно донесување на одлуки — основа на секое демократско општество."

"Подготовката на АПЖС започнува со дефинирање долгорочните цели, таргетите и индикаторите на животната средина. Долгорочните цели на животната средина даваат можност да се создаде консензус помеѓу засегнатите страни за тоа што се очекува да се постигне во текот на определен временски период (на пр. три/пет години). Таргетите се мерливи обврски кои ќе бидат реализирани во точно определено време и се користат за евалуација и мерење на напредокот на имплементацијата на АПЖС, додека индикаторите мерат дали се постигнати долгорочните задачи и целите на животната средина."

Македонските ЛЕАП-и користат малку поинаква терминологија – Мерки, Дејствија, Активности и Индикатори. Оваа разлика во терминологијата не е од практично значење;

Покрај различните терминологии споменати претходно, ние би предложили и додавање на терминот 'ВИЗИЈА'. ЛЕАПот е релативно краткорочен план – можеби 10 години максимум, додека пак Визијата ќе се реализира во текот на многу подолг временски период. Визијата може да биде: "сите куќи во општината да бидат поврзани на системи за отпадни води", додека планот ќе ги обезбеди деталите на годишна основа, за да се постигнат различните чекори со што ќе се достигне таа визија. Визијата би можело да биде добро регулирано речно корито, со мерки за заштита од поплави, но планот ќе содржи голем број на конкретни активности за остварување на визијата.

Тврдењата дека општата јавност ја разбира ситуацијата многу добро, може да не се целосно точни, сепак тоа може да се подобри со текот на времето, преку сеопфатна кампања за подигање на јавната свест. ЛЕАП-от треба да содржи доволно информации во врска со општината за да се обезбеди основа за предлози. Меѓутоа, не треба да има премногу детална анализа на секој аспект од управувањето со општината. ЛЕАПот може да обезбеди информации за Генералниот Урбанистички План на Општината, но ГУП-от не е секогаш дел од ЛЕАПот. За да се обезбеди интегрирано планирање двата плана треба да бидат поврзани и взаемно поддржувачки.

КАКО ОПШТИНИТЕ МОЖАТ ДА ГО ПОТТИКНАТ УЧЕСТВОТО НА ГРАЃАНИТЕ

Доколку граѓаните имаат поголема можност успешно да бидат вклучени и да соработуваат околу јавните работи – толку стануваат помотивирани за учество и во други аспекти од општеството. Кога граѓаните успешно работат заедно во решавање на заедничките проблеми, се воспоставуваат нови врски и стандарди во самиот процес на учеството на граѓаните. Доколку соодветните (“правите”) лица ги споиме заедно на продуктивен начин, тие може да создадат автентични визии за иднината и стратегии за решавање на заедничките проблеми на организацијата или на заедницата.

Општините можат да играат важна улога во поттикнувањето на граѓанското учество – главно преку создавање на атмосфера на отвореност и транспарентност. Некои општини повторно ја воспоставуваат својата улога како “давател на ресурси” наместо “лидер” во решавањето на проблемите на заедницата, и даваат поддршка на иницијативите на граѓаните за решавање на проблемите, преку идентификување на расположливите ресурси (стручност, објекти, итн.). Општините може да го поттикнат учеството на граѓаните со:

- Креирање на јасно дефинирани мисија и цели на локалната власт;
- Едукација на граѓаните за тоа како се донесуваат одлуките и како тие можат да бидат вклучени;
- Свикување на Групите на Засегнати Страни за да се решат проблемите на заедницата, а не да се врши контрола на проблемите;
- Ангажирање на граѓаните во процесот на креирање на визија на заедницата, поставување на цели, идентификување на проблеми, и изработка на креативни решенија;
- Стимулирање на јавна дискусија за вредности, стремежи и стравови;
- Поттикнување на колективно дејствување и препознавање дека сите - граѓаните, локалните власти, вработените во локалната администрација и медиумите – имаат граѓански обврски и уникатен придонес; и
- Оспособување на граѓаните со тоа што ќе им се помогне во развивањето на нивните знаења, вештини и способности кои што им се потребни за да бидат полноправен партнер во процесот на донесувањето на одлуки.

2.2 Закон за животна средина од 2005³ (Член 64)

Текстот од Членот 64 од Законот за Животна средина, со кој се пропишува содржината на ЛЕАП документот, е вклучен во Анекс 1. Подолу се некои кратки коментари во врска со деталите на задолжителните барања на Членот 64 од Законот за Животна средина; особено за нивното влијание на ЛЕАП документот.

Потребна Акција	Реакција-одговор	Соодветно Ниво за Спроведување	Коментар за тоа како може да се има осврт на "Потребната Акција" во Општинскиот ЛЕАП
1. Заштита од загадување	Рутински Елаборати и Б Дозволи. Намалување на загадувањето од сообраќајот треба да биде земено во предвид во плановите за управување со сообраќајот.	Од ЕЛС се очекува да ги направат основните елементи. МЖСПП треба да постави национална политика за заштита на животната средина и конкретно да дефинира што се очекува од ЕЛС.	Ова заглавие се смета дека се однесува на индустриското загадување. Може да биде корисно да се вклучат периодични прегледи на различни видови на оперативни еколошки дозволи.
1а. Подобрување на квалитетот на воздухот	Првиот чекор е План за управување со квалитетот на воздухот во случај на поголеми ЕЛС.	Квалитетот на воздухот треба да се управува на ниво на агломерација или на општинско ниво според упатствата на државните органи врз база на резултатите од мониторингот. Поточно треба да се дискутира и да се договори кој од органите е одговорен.	Овие прашања се веројатно слични во сите општини и може да се повеќе подложни на активности на национално ниво. Повеќето мали општини немаат стручност во мониторингот на воздухот. Покрај тоа, формирањето на локални мрежи за мониторинг на воздухот е само опција за општините, бидејќи следењето е одговорност на централно ниво како и досега (МЖСПП). Во случај на помали општини, освен ако е нешто невообичаено и многу значајно, оваа рубрика не треба да биде услов за ЛЕАП.
2. Снабдување со вода за пиење со соодветен квалитет и количина	ЖКП. Мора да се обезбеди соодветно ниво на техничка експертиза.	Локални, инвестициски планови треба да се направат на регионално или национално ниво.	Треба да се изменазираат големи капитални инвестиции на регионално или на повисоко ниво за да се осигура техничкото искуство и искуството во јавните набавки, со што ќе се гарантира најголема придобивка за Македонија.

³ Закон за Животна Средина (Службен Весник на РМ.53/05, 81/05, 24/07, 159/08, 83/09, 48/10, 124/10, 51/11, 123/12, 93/13, 187/13, 42/14, 44/15, 147/15, 192/15) (ЗЖС)

Потребна Акција	Реакција-одговор	Соодветно Ниво за Спроведување	Коментар за тоа како може да се има осврт на "Потребната Акција" во Општинскиот ЛЕАП
			Секојдневните операции врз водоснабдителната инфраструктурата и опремата треба да бидат во надлежност на општината.
3. Заштита на водите од загадување	Треба да се во согласност со Плановите за управување со речните сливови. Треба да се обезбеди соодветно ниво на техничка експертиза.	Основни заштитни мерки треба да се спроведат од страна на ЕЛС. За сите испуштања кои што одат директно во водата се бара дозвола издадена од страна на МЖСПП. МЗШВ е одговорно за предлагање на Заштитни зони за нитрати; добра земјоделска практика; планирање за намалување на земјоделско загадување; во консултација со МЖСПП да изготви практичен земјоделски прирачник.	Мора да се развие соработка помеѓу општините, националните власти и надлежните органи за речните сливови. Се чини многу пологично одговорноста за развивањето на Плановите за управување со речните сливови ПУРС да е регионална или на Министерството, наместо да секоја од 81 општина го решава ова посебно. Општините треба да бидат вклучени, но во оваа точка не се појавуваат многу активности за кои Општините треба да бидат одговорни.
3а. Третман на отпадни води 3б. Прогресивно намалување на штетните емисии и постепено елиминирање на емисии на опасните супстанции во водите и ублажување на штетните ефекти поради недостаток на вода	Директивата за отпадни води во урбани средини, што е пренесена во Законот за води и релевантните подзаконски акти, наметнува обврски на Министерството и на општините. Инвестициски проекти кои се долгорочни концепти, каде се потребни најмалку 5 а можеби и 10 години за подготовка и имплементација на проект за ПСОВ.	Оперативното работење и одржувањето е на локално ниво, додека инвестициските планови треба да бидат изведени на регионално, национално ниво или на ниво на органите за управување со речните сливови	Треба да се изменазираат големи капитални инвестиции на регионално или на повисоко ниво за да се осигура техничкото искуство и искуството во јавните набавки, со што ќе се гарантира најголема придобивка за Македонија. Секојдневните операции врз водоснабдителната инфраструктурата и опремата треба да бидат во надлежност на општината.
4. Управување со отпад	Сега е воглавно на регионално ниво, но одговорностите не се сè уште целосно префрлени. Меѓуопштинските договори може да бидат комплицирани.	Одговорностите кои остануваат на локално ниво го вклучуваат собирањето и транспортот. За трансфер станиците има потреба од елаборати за заштита на животната средина во	Регионалните центри за управување со отпадот се одговорни за промовирање на развојот на регионални инсталации за управување со отпадот вклучително и современите депонии. Сите големи капитални инвестиции треба да се управуваат на регионално или на повисоко ниво за да се обезбеди соодветно

Потребна Акција	Реакција-одговор	Соодветно Ниво за Спроведување	Коментар за тоа како може да се има осврт на "Потребната Акција" во Општинскиот ЛЕАП
		надлежност на ЕЛС. Понатаму исто така постои потреба од Дозвола за отпад од Управата за животна средина при МЖСПП	техничко искуство и искуство во набавките, со што се гарантира најголема придобивка за Македонија. Секојдневните операции и активностите за управување со отпадот (на пр. собирање и транспорт до лиценцирана инсталација) треба да бидат надлежност на општината.
5. Заштита од бучава и вибрации настанати како резултат на стопанските и другите дејности и активности	Б Дозволи во помалите општини. Мапирање на бучавата се бара во четирите поголеми ЕЛС Град Скопје, Битола, Куманово и Тетово.	Одговорноста на пониските власти треба да биде ограничена на контрола на бучавата на комерцијалните објекти како што се рестораните, преку подобро урбанистичко планирање, елаборати и можеби и инспекција.	Овие прашања веројатно се слични во сите општини, и можат да бидат повеќе подложни на акции на национално ниво. Повеќето мали општини немаат искуство во следењето на бучавата. Освен ако постои нешто невообичаено и многу значајно, за малите општини ова поглавје не треба да биде услов за ЛЕАП
6. Урбан развој и просторно планирање	Рутина за сите ЕЛС. Ова треба да е поврзано со ГУП-от наместо со ЛЕАП.	Дали е ова акционен план за животна средина или план за урбан развој?	Планирањето за урбан развој не треба да биде опфатен во ЛЕАПот. Треба да се сметаат како одделени процеси, но очигледно треба да бидат усогласени еден со друг. Доколку се спомене тоа ќе биде во контекст на поддршка на едниот документ на другиот.
7. Развој на локалниот јавен транспорт и сообраќајот во околината	За поголеми ЕЛС (Што е голема?). При поставувањето на рутите на сообраќајот треба да се имаат во предвид прописите и топографијата за намалување на запирањата /поаѓањата особено на ридовите. Квалитетот на горивата треба да се контролира на национално ниво.	Меѓуопштинскиот автобуски превоз е предмет на лиценцирање од страна на Министерството за транспорт и врски. Општинскиот автобуски превоз е одговорност на ЕЛС. (види Член 22 ст.(1) точка 4 од Законот за локална самоуправа) ЕЛС се одговорни за одржување на своите патишта; (види Член 22 ст.(1) точка 4 на Законот за Локална Самоуправа). Што е со државните патишта?	Прашањата околу животната средина во однос на јавниот транспорт и сообраќајот многу повеќе се од технички карактер отколку општинска надлежност. Доколку групата за животна средина може да ја идентификува или да ја промовира добрата практика за животната средина во сообраќајот и транспортот, и таа би можела да биде вклучена. Сепак, проблемите и активностите врз кои што одделот за животната средина има мала или нема никаква функција не треба да бидат вклучени.

Потребна Акција	Реакција-одговор	Соодветно Ниво за Спроведување	Коментар за тоа како може да се има осврт на "Потребната Акција" во Општинскиот ЛЕАП
		Дали секоја ЕЛС има потреба од сообраќаен план?	
8. Подобрување на енергетската ефикасност	Што се очекува? Постојат голем број на потенцијални подобрувања на енергетската ефикасност при работата на водоснабдителните системи и системите за отпадни води. Подобрување на греењето и изолацијата во станбените објекти	Иницијатива на национално ниво, но може да биде поддржана од страна на ЕЛС. Поддржано на локално ниво?	Овие прашања веројатно се слични во сите општини, и можат да бидат повеќе подложни на акции на национално ниво. Повеќето мали општини нема да имаат искуство во подобрувањето на енергетската ефикасност. Освен ако постои нешто невообичаено и многу значајно во општината, ова поглавје треба да биде услов за ЛЕАП-от.
9. Развој на еко-културниот туризам и неговото влијание врз животната средина	Зошто е ова потребно? Едукација? Туризам? Не е поради заштита на животната средина. ЕЛС може да дадат поддршка во националната програма		Ова би можело да се однесува на; прашања за животната средина како што се контрола и управување со отпадот или нелегалните депонии; развој на шумски и патеки покрај река; велосипедски патеки; јавни паркови; садење на растенија;
10. Заштита на биолошката разновидност	Дали е ова локално или национално прашање? Би било корисно да се постави/развиј основно ниво..	Заштитните зони се поставени на национално ниво и мора да се почитуваат со локалните урбанистички планови?	Оваа активност ќе биде главно надвор од надлежноста на општините.
11. Управување и користење на природните ресурси	Дали е ова локално или национално прашање? Најверојатно не е надлежност на општината. Дозволите и инспекциите се одговорности на национално ниво.	Иницијатива на национално ниво?	Оваа активност ќе биде главно надвор од надлежноста на општините.
12. Подигање на јавната свест и унапредување на едукацијата за животната средина	Потребна е поддршка од МЖСПП. Ова треба да биде суштинското начело на ЛЕАП-ите.	Подигањето на јавната свест може да биде поддржана од страна на МЖСПП Едукација за животната околина? Каков вид на иницијатива се очекува?	Подигање на јавната свест треба да биде една од темите во сите ЛЕАП-ите. Несомнено исто така тоа треба да биде национална иницијатива, како што е утврдено во Членот 48 од Законот за животна средина.

Потребна Акција	Реакција-одговор	Соодветно Ниво за Спроведување	Коментар за тоа како може да се има осврт на "Потребната Акција" во Општинскиот ЛЕАП
			Добро организираните и редовно ажурираните веб-страници на општините можат да бидат соодветен основен стандард.
13. Влијание на економскиот развој на животната средина	Заедничка одговорност помеѓу ЕЛС и другите државни органи. Генерално важни активности на ЕЛС, но можеби не за ЛЕАП.		Оваа точка може да биде повремени, нередовна и со голем зафат за вклучување и спроведување во ЛЕАП-ите.
14. Надлежни субјекти за имплементација на индивидуалните елементи на планот.	Доделување на одговорноста е важна.	Овие мора да бидат поставени	Ова мора да биде во ЛЕАПот Важни се препознавање на надлежностите и активностите на координаторот на ЛЕАП-от како и на надлежните субјекти одговорни за спроведувањето на планот

-
1. Голем дел од дизајнот на процесот на подготовка на ЛЕАП во иднина треба да биде оценувањето на реалната потреба за сите елементи наведени во Законот и проценката на капацитетот на ЕЛС која треба да ги спроведе;
 2. При предавањето на дел од одговорностите од помалите општини на поголемите општини, во некои случаи на регионално па дури и на национално ниво, можеби ќе треба да се земат во предвид некои законски барања за да може ЛЕАП-от да се смета како стратешки документ од повисоко ниво;
 3. Барем некои од прашањата на пр. енергетската ефикасност, биолошката разновидност, влијанието на економскиот развој треба да бидат пренасочени од национално ниво, со точно дефинирана улога на помалите ЕЛС;
 4. Несомнено влијанието на урбанистичките планови врз животната средина треба да се оценува преку Стратегиска оцена на влијанието на животната средина. Двата процеси треба да се поддржуваат еден со друг, но треба да бидат значително независни еден од друг. Прашањата околу урбаното планирање треба да бидат оставени на урбанистите и да не се мешаат премногу со основните прашања за заштита на животната средина;
 5. Проектите кои што бараат значителни инвестиции треба да бидат управувани преку надлежни национални и регионални организации со високо ниво на експертиза;
 6. Активностите кои се надвор од надлежностите на општината треба да бидат исклучени од предложените активности во ЛЕАП-ите.

Ја напоменуваме содржината од под-членот 64.4;

(4) Планските документи кои се однесуваат на ставовите (1) и (2) на овој Член треба да бидат донесени со период на важност од шест години, редовно да се ажурираат во согласност со новите услови кои ќе се појавуваат, и да бидат разгледани по истекот на рокот за кои се донесени.

Додека ние ја препознаваме потребата од редовно разгледување и ревидирање на планот, при што сметаме дека периодот од 6 години е разумен временски период, сепак би биле загрижени во случај кога планот би згаснал по истекот на 6-те години поради тоа што истиот не бил заменет со ревидирано издание, и во тој случај повеќе нема да постои план. Иако политиките треба да бидат предмет на ревизија на шест години, постоечкиот план треба да се смета за валиден се додека замената не биде договорена и усвоена.

2.3 Европско законодавство

Не постои европски законодавство кое се однесува на ЛЕАП-ите сами по себе.

Многу од Европските активности и правила се однесуваат на поттикнување на добра практика за животна средина од различни области. Директивите на ЕУ бараат од земјите-членки да направат планови за управување со животната средина за различни, иако не за сите, елементи од животната средина. Тие го вклучуваат квалитетот на водата, отпадот, квалитетот на воздухот, заштитени подрачја, риби од фамилијата пастрмки, води за капење, стандардите за квалитет на водите и биодиверзитетот, живеалиштата и т.н.

Повеќето земји-членки, исто така, прават и други видови на планови за управување со животната средина. Тие им обезбедуваат важни цели и насоки за донесувачите на одлуките и во одреден степен сигурност на изготвувачите, инвеститорите и здруженијата за заштита на животната средина.

Повеќе од дваесет години старите Директиви на ЕУ за пристапот на јавноста до информациите за животната средина исто така може да се сметаат како поврзани.

ЛЕАП-ите и на нив многу сличната Агендата 21 се различни формати со скоро иста цел - подобрување на локалната животна средина и вклучувањето на граѓаните.

2.3.1 ЕМАС

ЕМАС (the EU eco-management and audit scheme - Европска шема на еко-менаџмент и ревизија). Во 2001 година Одлуката на ЕУ го проширува концептот од приватниот сектор при што се вклучени општините и владините институции. Во основа намерата е добар публицитет за субјектот, претходно индустриски но сега ги вклучува и општините. Се разликува од ЛЕАПот во кој вклученоста на јавноста е периферна наместо централна.

2.4 Методологија за подготовка на ЛЕАП-и (2007)

Краток преглед на текстот на оваа методологија е вклучена во Анекс 2. Методологијата не е формално усвоена од страна на Владата на Република Македонија, па затоа не е правно обврзувачка. Ова може да биде добро бидејќи овозможува поголема флексибилност за да се разгледаат локалните ситуации, отколку да е на сила цврста законски задолжителна методологија.

Треба да се има на ум дека некои од анализираните ЛЕАП-и во овој проект биле подготвени во 2005/2006 година, пред да биде финализирана методологијата. Затоа, неусогласеност во однос на деталите од методологијата не треба да биде изненадување.

2.4.1 Кратко резиме на методолошката процедура

Методологијата од 2007 укажува на тоа дека подготовката на ЛЕАП документот треба да ги содржи следните чекори;

- Воспоставување на организациска структура на ЛЕАП која ќе обезбеди добро управување со процесот и учеството на јавноста во текот на целиот развоен процес. Главни одговорни лица/органи се: Локален Координатор за подготовка на ЛЕАП, Заменик Локален Координатор, Локален Управен Комитет (10-15 членови – различни засегнати страни), 5 Работни Групи за секоја тематска област (секоја Работна Група има 3-5 технички и искусни лица во секоја тематска област);
- Подготовка на план за активно учество на јавноста со цел истата да се вклучи во подготовката на ЛЕАП документот;
- Проценка на условите на животната средина во секоја тематска област врз основа на одговорите добиени од работните табели изработени од страна на членовите на секоја Работна Група, за секоја тематска област одделно;
- Дефинирање на приоритетните проблеми / предизвици во секоја тематска област;
- Воспоставување на задачите и мерките потребни за решавање на приоритетните проблеми / предизвици во сите тематски области;
- Воспоставување на мерки за спроведување, следење, евалуација и преглед на спроведувањето на ЛЕАП документот;
- Определување на оперативни механизми за следење и оценување на имплементацијата и ревизијата на ЛЕАПот.

Ова е многу практична изјава за основните активности и содржина на ЛЕАП, како што се и целите предложени во следните точки. Тие се фокусираат на учеството на јавноста, проблемите и активностите.

Главната цел за подготовката на ЛЕАП документот е да се:

- Прогностицирање моменталната состојба на животната средина на локално ниво;
- Дефинираат, проценат и презентираат прашањата за животната средина, врз основа на ризиците по здравјето на луѓето, еко системите и генерално квалитетот на животот;
- Направи распоред на целите и задачите кои треба да се разгледаат во однос на спроведувањето на законодавството за животна средина на локално ниво;

-
- Развиваат стратешки активности за намалување на ризиците и штетата по животната средина;
 - Зголеми јавната свест и одговорноста за заштита на животната средина и јавната поддршка за инвестиции наменети за заштита на животната средина од страна на општината;

2.5 НЕАП

Првиот Национален еколошки Акционен план на Република Македонија е подготвен во 1996 година, а втората итерација беше во 2006 година. Вториот Национален еколошки Акционен план беше сметан за применлив во наредните шест години, под услов за известување на секои три години. Проектен координатор на Вториот национален еколошки план беше г-ѓа Каја Шукова (МЖСПП) а техничката помош беше обезбедена од страна на дански консултант - COWI.

Тоа е сеопфатен план за животна средина на повеќе од 200 страници. Се наведува дека ДПСИР пристапот е користен во текот на подготовката на НЕАП-от.

Планот беше базиран на 5-тата Акциска програма за животна средина на ЕУ од 1993 година, но во него се земаа во предвид и некои влијанија од 6-тата Акциска програма на ЕУ.

Неговите три стартни основи беа;

- Договорот за Стабилизација и Асоцијација и Европско Партнерство.
- Процесот на децентрализација, како одговор на посветеноста на земјата на Охридскиот рамковен договор
- Национална стратегија за одржлив развој и Акционен план

Во воведот се наведуваат многу стратешки задачи на НЕАП-от.

Засегнатите страни за животната средина споменати во Глава 3 ги вклучуваат сите главни еколошки организации, еколошки невладини организации, но без споменување на јавноста.

Состојбата на животната средина е елаборирана во Глава 4. Секциите кои се вклучени се однесуваат на:

- Атмосфера;
- Управување со води;
- Управување со почвата;
- Управување со отпадот;
- Природа & Биолошка разновидност;
- Земјиште & Искористување на земјиштето;
- Управување со бучавата.

Секоја тема е опфатена под следните заглавија

- Под-тема,
- Состојба со животната средина,
- Политика,
- Проблеми и приоритети;
- Задачи;
- Мерки;
- Акции

Содржината од Глава 4 од НЕАП, спомената погоре, е логичка табела со содржина на ЛЕАП. Законот за животната средина сугерира на усогласување на ЛЕАП-и со НЕАП. Заеднички распоред на темите би била логичка основа.

2.6 ОДРЖЛИВОСТ

Последните донесени Акциони програми за животна средина на ЕУ и Македонските стратешки документи го промовираат концептот на одржлив развој.

2.6.1 5-та Акциона Програма за Животна Средина на ЕУ

Петтата Акциона Програма за животната средина (1993) постави долгорочни задачи и се фокусира на одржливоста и на поглобалниот пристап. Таа ги дефинира карактеристиките на одржливоста како:

- да се одржи севкупниот квалитет на живот;
- да се одржи постојаниот пристап до природните ресурси;
- да се избегне трајната штета на животната средина;
- да се подразбере како одржлив, развојот кој ќе ги задоволува потребите на сегашноста без да се загрози можноста идните генерации да ги задоволат сопствените потреби.

Еден од двата главни принципи на кој што се заснова Петтата акциона програма за животна средина беше дефиниран како:

- Само со промена на пристапот на "команда и контрола" со поделба на одговорностите помеѓу различните чинители, на пр. владите, индустријата и јавноста, може да се постигнат заложбите кон договорените мерки.

Стратегијата "Кон Одржливоста" имаше пет 'Целни Сектори', седум 'Теми и Цели' и се однесуваше на седум видови на политички инструменти;

- Подобрување на податоците за животната средина
- Научно истражување и технолошки развој
- Секторско и просторно планирање
- Економски пристап: одржливо тарифирање
- Информации од јавен карактер и образование
- Професионална едукација и обука
- Механизми за финансиска поддршка

2.6.2 6-та Акциона Програма за Животна Средина на ЕУ

Иако климатските промени се главен фокус на шестата Акциона Програма за животна средина на ЕУ, Комуникацијата предложи пет главни генерални насоки за стратешка акција:

- подобрување на спроведувањето на постоечката законската регулатива;
- интегрирање на прашањата за животната средина во други политики;
- работа во партнерство со бизнисот;
- оспособување на граѓаните и промена на нивниот однос;
- земањето во обзир на аспектите на животната средина при планирањето и управувањето со користењето на земјиштето.

Да се поттикнат граѓаните, да се промени нивното однесување и да се превземаат акции со следните предлози:

- да се помогне на граѓаните во оценувањето и подобрувањето на нивните еколошки перформанси;
- подобрување на квалитетот на информациите за животната средина.

Член 7 од Одлуката за "Задачи и приоритетни области за делување врз животната средина, здравјето на луѓето и квалитетот на животот" под членот 7.2 вклучува

Овие задачи ќе се остварат со помош на следниве приоритетни активности:

(h) Урбана Средина

- промовирање на Локалната Агенда 21; (помеѓу останатите)

И во согласност со Член 10 (е), овозможување редовно информирање, треба да се обезбеди почнувајќи од 2003 година, што може да помогне да се обезбеди основа за:

- политички одлуки за животната средина и одржливиот развој;
- следење и проверка на стратегиите на секторот за интеграција, како и на Стратегијата за одржлив развој;
- информираност на пошироката јавност.

2.6.3 Национална Стратегија за Одржлив Развој

Националната Стратегија за одржлив развој на Република Македонија беше подготвен во почетокот на 2008 година, со техничка помош од "SIDA".

Имало 11 анализи и извештаи за оценување кои генерирале шест главни прашања врз основа на кои е формирана стратегиската структура која представува основа на Националната Стратегија за одржлив развој; тие се дефинирани како:

- 1) Политика и правна рамка (меѓусекторски пристап)
- 2) Животната средина (меѓусекторски)
- 3) Енергија (меѓусекторски)
- 4) Рурален развој (вклучува земјоделство, шумарство и туризам)
- 5) Социјални прашања (вклучува вработување, социјална заштита, здравство и образование)
- 6) Малите и средните претпријатија од Европа (SMiLES - Small and Medium-sized Issuers Listed in Europe) (вклучувајќи ги малите и средни претпријатија (МСП), инфраструктурата, транспортот и индустријата)

Клучната изјава во точка 1.4 од книга 2 е;

"Одржлив развој е силно поврзан со учеството на граѓаните во процесот на донесување на одлуки."

Следниве активности се наведени како пожелни од вторите и третите резултати во однос на животната средина;

- 2.5 Зголемена јавна свест за заштита на животната средина и за концептот на одржлив развој
- 2.6 Овозможени се алтернативни финансиски извори за животната средина
- 2.7 Зголемена е распределба на буџетски средства за животната средина и за апликациите
- 2.8 Принудена е соодветна поделба на надлежностите помеѓу владините сектори во врска со животната средина
- 2.8.1 Зголемена е соработката со МЖСПП
- 3.3 Зголемени се централните и локалните капацитети за имплементација на донесените закони
- 3.3.1 Зголемен е административниот капацитет за животната средина на општинско ниво

Четвртите резултати од делот за животната средина во однос на меѓусекторските прашања на страна 163 од Книга 2 вклучуваат;

- 4.1 Значително е зголемено учество на јавноста во процесот на донесување одлуки во областа на заштитата на животната средина;
- 4.2 Многукратно е зголемен протокот на информации за животната средина.

Постигнат е значителен напредок на резултатите 2 и 3. Кај резултатите 4 потребно е да се посвети внимание. Ова се двете прашања кои треба да се сметаат како јадро при подготовка на ЛЕАП документот.

2.6.4 Принципи на Одржлив Развој

Овој принцип во Македонија е утврден со Членот 8 од Закон за животна средина на Македонија;

Кога се превземаат или извршуваат активности, треба да се внимава на рационална и одржлива потрошувачка на природните ресурси за да се осигура потребата од здрава животна средина, како и да се задоволат социјалните и економските потреби на сегашните генерации, притоа без да се загрозат правата на идните генерации да ги задоволат сопствените потреби.

Се наметнува обврската, да при превземање или извршување на било какви активности, се води сметка да се заштити рационалното и одржливото користење на природните ресурси во насока на задоволување на потребите за здрава животна средина, како и социјалните и економските потреби на сегашните генерации, без да се загрозат правата на идните генерации да ги задоволат сопствените потреби.

3. КЛУЧНИ АСПЕКТИ

Овој дел е општа дискусија за различни клучни прашања кои се однесуваат на концептот за ЛЕАП, со посебен фокус на вклученоста на граѓаните.

3.1 Разгледување на целта

Која е целта на ЛЕАП? Дали треба да се смета за законски или стратешки плански документ за општината? Дали треба да представува природен тек на различните прашања од животната средина во општината? Дали треба да биде професионално подготвен од страна на надворешни консултанти? Дали треба да се бара да биде технички совршен? Дали треба да биде промотивен документ за општината? Дали се очекува да биде реалистичен или треба да поставува амбициозни цели? Дали е очекувано приоритетните активности да бидат завршени во рамките на животниот век на ЛЕАП-от? Дали треба да биде листа на желби на барања на општината, заснована на значителни придонеси од другите? Дали треба да биде долгорочна стратегија, краткорочен план или и двете? Дали треба да биде практичен водич за вработените во општините во конципирањето на приоритетните работи? Дали треба да биде врска помеѓу граѓаните и општината околу прашањата за животната средина? Дали се очекува да биде статичен план за наредните 5 до 10 години или треба да биде редовно ажуриран? Тој не може да ги представува сите од овие работи истовремено.

Консултантот смета дека најголем дел од планот треба да се однесува на максимум 5 до 10 општи теми за животната околина, со до 10 приоритети во рамките на секоја тема и 5 до 10 потенцијално остварливи активности за секој приоритет. Секоја од овие активности ќе имаат меѓусебно поврзани, реални временски рамки и индикатори.

Во членот 64 од Законот за животна средина се предвидува дека само мерки и активности од интерес и во надлежност на ЕЛС треба да бидат вклучени во ЛЕАП. Сепак, за ЕЛС би било пожелно да се вклучи секција со детали за различни прашања за животната средина, кои се од интерес за општината, а за кои самата не е надлежна. Оваа секција ќе идентификува соодветен надлежен орган како и детална стратегија и план за да се постигне секоја цел.

Двете клучни прашања во врска со ЛЕАП-ите се учеството на јавноста и постојано подобрување на животната средина. Треба да се сфати како процес, а не настан. Подигање на свеста за животната средина кај јавноста, е предуслов да истата има корисен придонес кон процесот на долг рок.

Еден пример во земја-членка каде се промовира учеството на јавноста, е ирската организација за информираност од областа на животната средина - "ENFO"; нивната веб страна⁴ е одличен пример на добар систем како да се подигне јавната свест. Представува огромна база на сите типови на информации од областа на животната средина, и исто така обезбедува добро напишани брошури кои се достапни за јавноста во библиотеки, училишта и слично.

⁴ <http://www.askaboutireland.ie/enfo>

3.2 'Визија' и 'План'

3.2.1 Визија

Исто како и Планот, и 'Визијата' е важна. 'Визијата' може да има многу долг рок – 10 до 20 години – и не треба да се меша со планот на поврзаните активности, кој ќе има максимум 5/10 години очекуван период на реализација.

"Визијата" би можела да биде 'сите граѓани на општината да имаат доволно свест за животната средина, нејзините вредности, ризиците на кои е изложена и дека тие можат компетентно да разговараат за разни прашања од животната средина кои што влијаат на општината', додека "Планот" можеби ќе вклучува до 10 приоритетни чекори за да се постигне таа 'визија', а на пониско ниво 5 до 10 детални активности за постигнување на овие приоритети.

Терминот "цел" може да се користи наместо терминот "визија", но се чини дека тој термин не ја опфаќа долгорочната перспектива на терминот "визија".

3.2.2 План

Постар совет за зачувување на задоволството на клиентите е "помалку да се вети и повеќе да се испорача". Ова не може да биде целосно применливо при подготовка на ЛЕАПите, но со предложените акции треба да се има чувство за реалност.

Некои од "што да се прави" коментарите во претходната генерација на ЛЕАП-ите се претерано оптимистички, на високо ниво и нејасни. Исто така наведуваме дека некои активности во ЛЕАП-ите кои се повторуваат и како активности од нормалниот тек на работата на општината, ги сметаме за несоодветни.

Одржувањето на информираноста и вклученоста на јавноста со процесот се од суштинско значење за долгорочната одржливост на концептот на ЛЕАП и за уште подолгорочно подобрување на општеството.

Достапноста и финансиските прашања треба да бидат помеѓу клучните прашања на ЛЕАПот.

3.3 Елементи на ЛЕАП

Методологијата за подготовка на претходните генерации на ЛЕАП-и бараше ДПСИР анализа и вклучуваше SWOT анализа на општината. Додека овие теми и активности имаат примена во стратегиските планови на високо ниво, тешко е да се увиди зошто тие треба да сочинуваат голем дел од практичниот Локален Акциски План за животна средина. Во овој момент веројатно е дека резултатот од анализата ДПСИР за повеќето општини, со исклучок на Град Скопје, ќе биде многу сличен;

- за ДПСИР – повеќето го користеле само графиконот од упатството од 2007 година, или сличен графикон. Постоеле многу малку референции за ДПСИР во генералниот текст.
- за SWOT – нема пари, многу мал капацитет, несоодветни кадри

3.3.1 ДПСИР

ДПСИР се споменува во многу од ЛЕАП-ите како упатство како треба да се мери состојбата на животната средина.

ДПСИР се однесува на;

Drivers – Движечки сили; активности кои предизвикуваат влијание - социоекономски и социо-културни сили ги движат активностите на луѓето, со што се зголемуваат или намалуваат притисоците на животната средина како на

пример; економски активности, расположливи приходи, број на домаќинства, туристички активности, земјоделски активности, транспорт и итн.;

(Движечките сили генерираат Притисоци)

Pressures – Притисоци се стресови кои човековите активности ги пласираат на животната околина, како што се; емисии во воздухот, загадување на водата, други промени во животната средина итн.

(Притисоците влијаат или ја менуваат Состојбата)

State - Состојбата на животната средина е засегната. На пример, загадување, промени во квалитетот на воздухот, бучава, квалитетот на водата, итн.

(Состојбата на животната средина предизвикува Влијанија)

Impacts - Влијанија се ефекти од деградацијата на животната средина, на пример, луѓето се разболуваат, губење на биодиверзитетот, поплави;

(Влијанијата бараат Реакции)

Response - Реакција од страна на општеството на состојбата на животната средина, т.е. акција за решавање на проблемот на животната средина, како што се: гранични вредности за емисија, промени во методите, регулативи, даноци, одржливо користење на ресурсите.

(Реакцијата ги менува или ги елиминира Движечките сили)

Како прв чекор во процедурата за ДПСИР, податоците и информациите од сите различни елементи во синџирот на ДПСИР се собираат. Потоа се предлагаат можни врски помеѓу различните аспекти. Преку користење на рамката за моделирање на ДПСИР, можно е да се измери ефективноста на реакциите кои се применети. ДПСИР процесот е интерактивен модел; по реакцијата може да се има различни движечки сили, проследени со различни притисоци, итн.

ДПСИР анализата е барање на Европската Агенција за животна средина за активности на национално ниво од областа за 'Состојбата на животната средина' и нејзината употреба на национално ниво или на ниво на Град Скопје може да биде оправдана. Сепак, имајќи предвид дека повеќе од 30 општини имаат помалку од 10.000 жители, треба да се смета на корисноста и вредноста на детална анализа на ДПСИР. За помалите општини ЛЕАПот главно треба да се фокусира на: снабдувањето со вода, отпадните води, отпадот, подигањето на јавната свест и на други сектори во кои прашањата и приоритетите треба да бидат разумно очигледни.

За национални планови ДПСИР може да биде корисна; исто така може да биде корисна и за регионалните планови кои ќе ги хранат националните планови.

3.3.2 SWOT

"SWOT" анализата е студија на организацијата преземена за да се идентификуваат нејзините интерни предности и слабости, како и надворешните можности и закани.

Представува метода за структурно планирање која се користи за проценка на предностите, слабостите, можностите и заканите кои се појавуваат во проект или во бизнис потфат. Тоа подразбира прецизирање на целта на деловниот потфат или проектот и идентификување на внатрешните и надворешните фактори кои се поволни и неповолни за постигнување на таа цел.

- Предности: карактеристики на бизнисот или проектот кои што даваат предност во однос на другите.
- Слабости: карактеристики кои го поставуваат бизнисот или проектот во неповолна позиција во однос на другите.
- Можности: надворешни елементи кои проектот може да ги искористи во своја полза.
- Закани: надворешни елементи во опкружувањето кои би можеле да предизвикаат проблеми за бизнисот или проектот.

Идентификацијата на "SWOT" анализите може да биде важна бидејќи тие може да обезбедат информации за превземање на понатамошни чекори во планирањето за постигнувањето на целта.

Принципот е дека по "SWOT" анализата, носителите на одлуките треба да разгледаат дали целта е достижна во однос на "SWOT" анализите. Доколку целта не е остварлива, треба да се избере друга цел и да се повтори процесот.

SWOT анализите во ЛЕАП-ите имаат тенденција да се однесуваат на општи теми: "Демографија и социјален просперитет", "Инфраструктура", "Локална економија" и "Локалната власт". Имајќи ги предвид ограничените ресурси за прашањата од животната средина, дискутабилно е дека овие барани детали се премногу за ЛЕАП-ите. Вклучувањето на "SWOT" анализата од Секција за животната средина на општината може да биде адекватна.

3.3.3 Индикатори

Постои една стара поговорка; "Она што не може да се мери, не може да се следи", која често се дополнува: "Она што не може да се следи не е важно". Додека повеќето активности во ЛЕАП-от не можат да се измерат на конвенционален начин, тие мора да бидат оценети за да се осигура имплементацијата. Индикаторите за прогрес претставуваат механизам. Индикаторите за успех на активноста при нивниот избор треба да бидат дефинирани како нешто што реално ќе го претставува успехот. Индикаторите се поврзани со темата која се разгледува.

На пример во многу од ЛЕАП-ите се споменува употреба на земјиштето, а истото не е квантифициран. Индикаторот ќе ја измери промената на количеството на земјоделското, шумското и другите полу-природни и природни земјишта узурпирани со развојот на урбаните и други измени на земјиштето. Ефектите од различните активности за развој на биолошката разновидност исто така се честа тема на ЛЕАП-ите. Самото истражување на биолошката разновидност на одредени локации може да биде комплексно, но во приоритетни ситуации би можело да биде потпомогнато од универзитетите.

Потенцијални основни индикатори за овие и некои други теми наведени се подолу.

ИНДИКАТОРИ ЗА ЕНЕРГИЈА

Бројот на соларни панели инсталирани од општината, бројот на енергетски ефикасни светилки во сообраќајното и јавното осветлување, подобрување на ефикасноста на греењето.

ИНДИКАТОРИ ЗА ОТПАД

Најдобри проценки на количините генерирани во секторите; количини кои се собираат, третираат, отстрануваат; количини на различните состојки рециклирани/обновени; проценети количества на опасен отпад.

ИНДИКАТОРИ ЗА УПОТРЕБА НА ЗЕМЈИШТЕТО

Ќе вклучува области зафатени со изградба и урбана инфраструктура, како и урбани зелени површини и објекти за спорт и рекреација. Главните двигатели на зафаќањето на земјиштето се групирани во процеси како резултат на проширувањето на: домување, услуги и рекреација, индустриски и комерцијални објекти, транспортни мрежи и инфраструктури, рудници, каменоломи и депонии за отпад, градилишта. Историјатот и иднината на употребата на земјиштето треба да биде квантифицирана – на пример, предложеното постепено зголемување на процентот на количината и видот на земјиштето за развој и предлогот за постепено намалување на процентот на количината на земјоделското земјиште за период од десет до дваесет години ќе бидат детално опишани.

ИНДИКАТОРИ ЗА ВОДОСНАБДУВАЊЕ

Едноставен индикатор за квалитет од прва генерација ќе биде бројот на анализирани примероци годишно. Понатамошните подобрувања ќе го изменат индикаторот така да се бара процент на задоволителни резултати од тестовите. Инженерски индикатори може да бидат: процентот на домаќинства поврзани на водоснабдителна мрежа, процентот на дистрибутивна мрежа не постара од 20 години, бројот на индустриски водомери за големи протоци во мрежата, ефикасноста на пумпите во дистрибутивниот систем, историја на дефекти.

Економските индикатори би го вклучиле: тарифирањето, процентот на фактурирање на произведената вода, процентот на наплата на фактурираната вода, процент на наплатени надоместоци од различни категории.

ИНДИКАТОРИ НА ОТПАДНИ ВОДИ

Процентот на домаќинства во секоја агломерација во општината поврзани на канализациона мрежа. Процентот на канализациона мрежа не постара од 20 години. Процентот на отпадните води третирани согласно стандардите на Директивата за урбани отпадни води на ЕУ.

Процентот на 'одвоени' канализациони системи и процентот на 'комбинирани' канализациони системи. Бројот на преливници во комбинираната канализација.

3.4 Меѓународни трендови кон приодот “Bottom-Up” (од долу нагоре)

Функциите на општините се разликуваат помеѓу државите. Сегашниот тренд на меѓународно ниво се стреми кон прераспределба на тешките инженерски функции на регионални или на национални организации кои може да имаат поголема концентрација на експертиза, додека фокусот на општините е повеќе кон заедницата, подигање на свеста за животната средина, демократијата и т.н.

Некои од иницијативите на ЕУ, кои се фокусираат на заедницата се наведени подолу.

3.4.1 LEADER

LEADER програмата [“Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale” (акроним на француски со значење ‘Врски помеѓу активностите за развој на руралната економија’)] е иницијатива на Европската унија за поддршка на проекти за рурален развој иницирани на локално ниво со цел да се ревитализираат руралните средини и да се отворат работни места. LEADER е генерално кофинансиран од Европскиот земјоделски фонд за рурален развој (EAFRD), но исто така може да се финансира од други Структурни фондови. Сегашната генерација на LEADER е опишана како LEADER+.

“LEADER+” проектите се менаџирани од локални акциски групи. Секој проект мора да вклучи релативно мала рурална област, со население од околу 10.000 до 100.000.

LEADER+ има три задачи:

- да се охрабрат експерименти за руралниот развој
- да се поддржи соработката помеѓу руралните подрачја: неколку локални акциски групи можат да ги споделат своите ресурси
- да се поврзат руралните средини, преку размена на искуства и експертиза за развојот на руралните средини, преку креирање бази на податоци, публикации и други форми на размена на информации

LEADER има седум принципи на локалниот развој

1. Ориентирани на област: се одвиваат во мала, хомогена социјално кохезивна територија
2. Од доле нагоре: Bottom-up: локалните учесници ја дизајнираат стратегијата и ги избираат акциите
3. Јавно-приватно партнерство: Локалните Акциски групи се балансирани групи кои вклучуваат учесници од јавниот и приватниот сектор, кои можат да ги мобилизираат сите достапни вештини и ресурси
4. Иновации: имање на флексибилност на Локалните Акциски групи за воведување на нови идеи и методи
5. Интеграција: помеѓу акциите од областа на економијата, социјалата, културата и животната средина, спротивно од секторскиот пристап
6. Вмрежување: овозможувајќи учење помеѓу луѓето, организациите и институциите на локално, регионално, национално и европско ниво
7. Соработка: помеѓу групите на LEADER групи, на пример, да се споделат искуства, да се овозможи комплементарност или да се постигне критична маса

3.4.2 КОХЕЗИОНИ ФОНДОВИ

Поглавје II од легислативата на Кохезиониот фонд од 2013⁵ содржи посебни одредби за финансирањето од ЕУ на Проекти предводени од заедницата. Големината на

⁵ Регулацијата (ЕУ) бр. 1303/2013 НА ЕВРОПСКИОТ ПАРЛАМЕНТ И НА СОВЕТОТ од 17 декември 2013 година за утврдување на заеднички одредби на Европскиот фонд за регионален развој, Европскиот социјален фонд, Кохезивниот фонд, Европскиот земјоделски фонд за рурален развој и Европската поморски и фонд за рибарство и за утврдување на општите одредби на Европскиот фонд за регионален развој, Европскиот социјален фонд, Кохезивниот фонд и Европскиот Поморски и фонд за рибарство и укинување на Регулацијата (ЕЗ) бр. 1083/2006

заедниците се очекува да биде меѓу 10.000 и 150.000 граѓани, но овие ограничувања може да се променат.

Член 32.

1. Локалниот развој предводен од Заедницата треба да биде поддржан од EAFRD, да биде дизајниран како LEADER програмата за локален развој и може да биде поддржан и од ERDF, ESF или EMFF. За потребите на ова поглавје, овие Фондови во понатамошниот текст се наведуваат како "ЕСИ Фондови".

2. Локалниот развој предводен од Заедницата треба да биде:

- (а) фокусиран на специфични подрегионални области;*
- (б) предводен од локални акциски групи составени од претставници на јавните и приватните локално социо-економски интереси, во кои, на ниво на донесување на одлуки ниту јавните власти, дефинирано согласно националните правила, ниту пак било која група на интереси има повеќе од 49% од правата на глас;*
- (с) извршени преку интегрирани и мулти-секторски, ориентирани на областа локални развојни стратегии;*
- (д) дизајниран земајќи ги во предвид локалните потреби и потенцијали, треба да вклучи иновативни карактеристики во локален контекст, вмрежување и каде што е потребно соработка.*

Членот 32.2 погоре може да се смета како скоро соодветен водич за управување со ЛЕАПот. Кохезиониот фонд може да биде можност за финансирање на локални проекти посакувани од страна на заедниците.

Членот 33 дава упатства во однос на содржината на "Стратегијата за локален развој предводена од заедницата", кој речиси може да се смета како агенда за ЛЕАП;

Член 33

Стратегии за локален развој предводени од заедницата

1. Стратегијата за локален развој предводена од заедницата треба да ги содржи најмалку следниве елементи:

- (а) дефинирање на областа и популацијата опфатени со стратегијата;*
- (б) анализа на развојните потреби и потенцијалот на областа, вклучувајќи анализа на предностите, слабостите можностите и законите;*
- (с) опис на стратегијата и нејзините задачи, опис на интегрираните и иновативните карактеристики на стратегијата и хиерархијата на задачите, вклучувајќи ги и мерливите цели на излезот и резултатите. Во однос на резултатите целите може да се изразат во квалитативна и квантитативна смисла. Стратегијата треба да биде во согласност со релевантните програми на сите вклучени ЕСИ Фондови;*
- (д) опис на процесот на вклученоста на заедницата во развојот на стратегијата;*
- (е) акциски план што покажува како целите се пренесени во активности;*
- (ф) опис на постапките за управување и следење на стратегијата, покажувајќи го капацитетот на локалната акциска група за имплементација на стратегијата и опис на посебните аранжмани за евалуација;*
- (г) финансиски план на стратегијата, вклучувајќи ја планираната распределба од секој од ЕСИ Фондовите.*

ИПА фондот се базира на одредбите од Кохезиониот фонд. Насловот IV од ИПА фондот – компонентата за рурален развој – во Дел 4 (член 177 & 178) поставува слични, но не толку конкретни одредби.

Во периодот на финансирање 2014-2020 на ЕУ 664 милиони евра ќе бидат доделени на Македонија во рамките на ИПА фондот. Првиот приоритет е наведено како;

Демократија & владеење

Реформа на државната администрација (транспарентност, отчетност, независност) на централно и локално ниво; промовирање на децентрализацијата и локалната самоуправа; спроведувањето на клучните делови на Охридскиот мировен договор; подобрување на економската политика и управувањето со јавните финансии; воспоставување на демократски институции; создавање на силно граѓанско општество кое ќе биде во можност да се придонесе на јавна дебата (на пример, на демократијата, човековите права, социјалната вклученост).

Создавање на силно граѓанско општество треба да биде еден од принципите на процесот на ЛЕАП.

3.4.3 Европска Иницијатива “Зелен Лист”

Европската иницијатива Зелен Лист поттикнува одржливи еколошки практики во општините. Следниве предности се наведени како главни кои ги убедуваат општините да учествуваат во Европската иницијатива Зелен Лист:

- Граѓанска гордост при живеење/ работење/ играње во зелен град која што е признаена на ниво на ЕУ и каде со приоритет се гледа на напорите на градските власти за подобрување на квалитетот на животот на жителите;
- Привлекување на нови инвеститори за кои што “зеленото работење” е важно, што представува отворена врата за зголемување на туризмот, комерцијални инвестиции, нови работни места и понатамошно инвестирање во растот на “зелените” иницијативи;
- Збратимувањето и/или градење на капацитетите со и помеѓу победниците на “Европскиот Зелен главен град” и добитниците на “Зелен Лист”. Размена на најдобри практики, искуства и знаења за континуирано подобрување на квалитетот на животот.
- Важна национална и меѓународна медиумска покриеност, што води кон поголема заинтересираност за градот и неговите достигнувања на полето на животната средина.

3.5 Локална Агенда 21

Локална Агенда 21 (агенда за 21-от век) беше важна спогодба постигната на Глобалната Конференција на Обединетите нации за животна средина и развој во Рио де Женеиро во 1992 година. Оваа важна спогодба потврди дека грижата за животната средина е најефикасна на локално ниво и дека поединците и заедниците мора да бидат поддржани во грижата за животната средина. Таа препознава дека сите сектори ја делат одговорноста за животната средина и мора да се развиваат можности за тие да можат да соработуваат и да се договараат, а ова може да биде постигнато со партнерско работење на сите засегнати страни, размена на идеи, информации и ресурси, консултации и заеднички акции. Агенда 21 е необврзувачки акциски план кој се однесува на одржливиот развој и доброволно се спроведува.

Локалната Агенда 21 и ЛЕАП-от се многу слични. Агендата 21 била честа процедура во Западна Европа во деведесеттите, а ЛЕАП процесот се појавил малку подоцна во земјите од Источна Европа.

Принципот 10 од Агенда 21 е;

Прашањата за животната средина најдобро се решаваат со учество на сите засегнати граѓани на соодветно ниво. На национално ниво, секој поединец треба да има соодветен пристап до информациите во врска со животната средина, кои ги имаат државните органи, вклучувајќи ги и информациите за опасните материи и активностите во нивните заедници, како и можноста да учествуваат во процесот на донесување одлуки. Државите треба да ја овозможат и поттикнат јавната свест и учеството на јавноста, со правење да информациите бидат широко достапни. Ефективен пристап до правните и административни процеси, вклучувајќи обезбедување на оштета и правна помош.

Една од очекуваните придобивки на Агендата 21 е развојот на локалните невладини организации што придонесува за развој на комуникации поврзани со животната средина.

Кога Агендата 21 била оспорувана се сметало дека повеќе од две третини од нејзините цели зависат од вклученоста на општините. Предложената цел била дека сите општини ќе имаат поставено сопствена Агенда 21 до крајот на 1996 година. Агендата 21 требало да биде сама своја стратегија за одржлив развој.

Меѓу темите кои ќе бидат опфатени се; Учество на заедницата, позеленување на локалната економија, едукација и подигнување на свеста, поврзување на транспортот и планирањето, зелени јавни набавки задолжително прибирање понуди, одржливост во руралните средини.

Членот 28.1 од Агендата 21 се осврнува на *Основа за Акција* од страна на општините (термините 'Локална власт' и 'Општина' се меѓусебно заменливи);

28.1. Бидејќи толку многу проблеми и решенија кои се разгледани со Агенда 21 имаат свои корени во локалните активности, учеството и соработката на локалните власти ќе биде пресуден фактор во остварување на нејзините задачи. Локалните власти градат, работат, и ја одржуваат економската, социјалната и инфраструктурата на животната средина, го надгледуваат процесот на планирање, воспоставуваат локални политики и прописи за животната средина, и помагаат при имплементација на националните и суб-националните политики за животна средина. Како што нивото на владеење е поблиску до луѓето, тие играат витална улога при едукација, мобилизирање и реагирање на јавноста за промовирање на одржливиот развој.

Активности се предложени во Член 28.3;

Секоја локална власт треба да влезе во дијалог со своите граѓани, локалните организации и приватните претпријатија и да ја усвои "Локалната Агенда 21". Преку консултации и градење консензус, локалните власти би можеле да учат како од граѓаните така и од локалните, граѓанските, општествените, деловните и индустриски организации и да се здобијат со информации потребни за формулирање на најдобрите стратегии. Процесот на консултации ќе ја зголеми свеста на домаќинствата по основ на прашањата за одржлив развој. За да се постигнат целите на Агендата 21, програмите, политиките, законите и прописите на локалните власти ќе се оценуваат и менуваат врз основа на усвоените локални програми. Стратегиите исто така може да се користат како потпора на предлозите за финансирање на локално, национално, регионално и меѓународно ниво.

Членот 36.8 се занимава со зголемување на јавната свест

Се уште постои значителен недостаток на свест на меѓусебната поврзаност на сите човечки активности и животната средина, поради неточни или нецелосни информации. Особено во земјите во развој, недостигаат релевантни технологии и експертиза. Постои потреба да се зголеми чувството на јавноста кон: животната средина, развојот на проблемите и вклучување во нивните решенија, поттикнување на чувство на лична одговорност за животната средина и поголема мотивација и посветеност кон одржливиот развој.

Потребата за градење на капацитетите е искажана во Член 37.1;

Способноста на земјата да ги следи патеките на одржливиот развој е определена во голема мера од страна на капацитетите на својот народ, нејзините институции, како и од страна на нејзините еколошки и географски услови. Поточно, градењето на капацитети ги опфаќа: човечките, научните, технолошките, организациските, институционалните и ресурсните можности на земјата. Основна цел на градењето на капацитетите е да се подобри способноста да се оцени и да се одговори на клучни прашања во врска со политичкиот избор и начините на спроведување помеѓу опциите за развој, врз основа на разбирање на потенцијалите и ограничувањата на животната средина како и на потребите на начин како што се перцепирани од страна на луѓето од засегнатата држава. Како резултат на тоа, потребата за зајакнување на националните капацитети е потврдена од страна на сите држави.

Агенда 21 Пример од земја-членка - Еколошки форум на Корк

Еколошкиот форум на Корк (ЕФК) е тип на резултат кој треба да се посакува во Агенда 21 или ЛЕАП. Корк (Ирска) се состои од две големи општини и тоа: една урбана (градот), со околу 150 000 жители; и една рурална (село), која вклучува 12 помали општини, со население од околу 350 000. Во раните 1990-ти ирските весниците беа екстремно критични кон индустријата Корк Фармахем, во која беа вклучени 25 од 27 големи светски фармацевтски компании, како и особено руралното општинско управување со животната средина во однос на овие индустрии. Еколошкиот форум на Корк беше иницијатива од страна на раководството на руралните општини со цел да се осигура дека точни информации беа достапни за јавноста и дека групите за животната средина и индустријата имаа форум за дискусија.

Тоа се случи во 1995 година, на почетокот на економскиот бум во Ирска, како инструмент за примена на принципите на Локалната агенда 21. Почетната намена на ЕФК беше да се донесат заедно различните засегнати страни на локално ниво преку двете општини кои вообичаено не би имале прилика да се состанат за да дискутираат околу локалната одржливост и еколошките прашања и да се договорат за соодветен акционен план. Кога е основана, тоа беше да се создаде форум во Римската смисла на зборот, каде што имаше инклузивно претставување и каде што сите мислења за актуелните прашања од животната средина можеа да се изразат и отворено да се дебатираат. Застапеноста на ЕФК е одраз на поширокото општество и е составена од 4 столба - Бизнис и Комерцијални, Јавниот Сектор, Заедницата и Волонтери и Поединци.

Нејзината демократска структура им овозможува на нови луѓе за да ја водат и да ја насочуваат организацијата и да донесат нови идеи, енергија и посветеност за унапредување, поттикнување и имплементација на одржлив развој во регионот на Корк. Тоа не е во согласност со било кој сектор, што ја олеснува соработката со активности и проекти од широк дијапазон на општеството.

Денес CEF е независно друштво со ограничена одговорност со статус на добротворна организација. Нејзината причина за постоење останува иста: да поттикне, да промовира и спроведува одржлив развој на локално ниво во регионот на Корк. Таа ја има развиено својата улога како олеснувач на дискусија и дебата со цел да влијае на одржливо размислување, развој и политика на двете нивоа, рурално и урбано ниво во Корк, како и на национално ниво.

3.5.1 Локална Акција 21 – движење од Агенда кон Акција

Локална акција 21 еволуираше од локалната Агенда 21. Беше договорена и потпишана на Светскиот самит во Јоханесбург во 2002 година, каде што повеќе од

500 претставници на општините од целиот свет формално ја усвоија оваа програма за спроведување на одржливиот развој.

Локалната Акција 21 беше лансирана како мото за втората деценија на ЛА21. Мандат на општините во светот е да се движат од агендата до акцијата и да обезбедат забрзано спроведување на одржливиот развој. Локалната акција 21 ќе го зајакне ЛА21 движењето на единиците на локалната самоуправа со цел да создадат одржливи заедници и градови, и заштита на глобалните заеднички добра.

Движењето од ЛА21 кон Локална акција 21 ќе ги одрази следните напредоци во локалното планирање и управувањето со одржлив развој. Прво, создавање на одржливи заедници и градови ќе се поткрепи со идентификување и отстранување на бариерите за одржлив развој.

3.5.2 Архуска Конвенција

Архуската конвенција која се однесува на пристапот до информациите, учеството на јавноста во одлучувањето и пристапот до правдата во врска со прашања од животната средина била донесена во 1998 година. Која што потоа е преточена во Директивата на ЕУ 2003/35/ЕС⁶. Оваа директива бара учество на јавноста во развојот на плановите и управни постапки за ОВЖС и ИСКЗ.

Нејзината цел е;

Со цел да се придонесе за заштита на правото на секој поединец од сегашните и идните генерации да живее во средина соодветна за неговото или нејзиното здравје и благосостојба, секоја Страна ќе ги гарантира правата на пристап до информации, учество на јавноста во процесот на донесување одлуки и пристап до правда од областа на животната средина во согласност со одредбите на оваа Конвенција.

Меѓу другите цели, конвенцијата предвидува;

Правото да се учествува во донесувањето на одлуки од областа на животната средина. Од страна на јавните власти треба да бидат направени аранжмани кои ќе овозможат засегнатата јавност и невладините организации за животна средина да дадат коментар, на пример, предлози за проекти како и планови и програми од областа на животната средина, овие коментари треба да бидат земени во предвид во процесот на донесување одлуки, како и да се обезбедат информации за конечните одлуки и причините за тие одлуки ("учество на јавноста во донесувањето на одлуки");

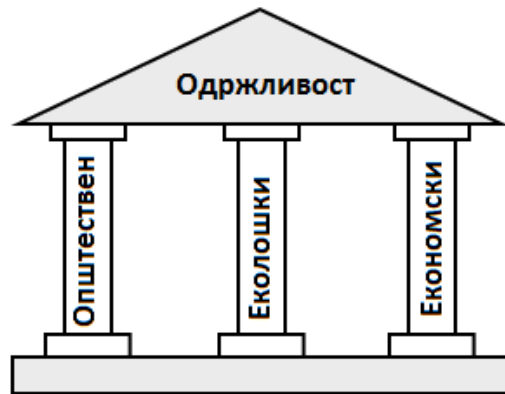
Овие барања на 'ниво на граѓаните' се подложни да бидат опфатени во ЛЕАП.

⁶ ДИРЕКТИВА 2003/35 / ЕЗ НА ЕВРОПСКИОТ ПАРЛАМЕНТ И НА СОВЕТОТ од 26 мај 2003 година предвидува учество на јавноста во однос на изготвување на одредени планови и програми од областа на животната средина и за изменување и дополнување во однос на учество на јавноста и пристап до директивите на правдата Советот 85/337 / ЕЕЗ и 96/61 / ЕЗ

3.5.3 Одржлив Развој⁷

Одржлив развој обично се дефинира како "развој кој ги задоволува потребите на сегашноста без да се загрози способноста на идните генерации да ги задоволат сопствените потреби"⁸.

Трите столба на одржливоста се економскиот, општествениот и еколошкиот столб. Ако некој од столбовите е слаб тогаш системот како целина ќе биде неодржлив.

Општествено-социјална одржливост е способноста на еден општествен систем, како што е држава, семејство, или организација, да функционира на утврдено ниво на социјална благосостојба и хармонија на неопределено време. Проблемите како војна, ендемска сиромаштија, широко распространета неправда и ниско ниво на образование се симптоми дека системот е општествено-социјално неодржлив.

Економска одржливост е способноста на економијата да го одржи економско производството на одредено ниво на неопределено време. Од Меѓународната рецесија од 2008 година, ова е најголемиот очигледен проблем во светот, што го загрозува напредокот во однос на проблемот со одржливоста на животната средина.

Одржливоста на животната средина е способност на животната средина да го одржи на одредено ниво на квалитетот на животната средина и стапките на екстракција на природните ресурси на неопределено време. Ова представува најголем проблем во светот; бидејќи последиците од не решавање на проблемот имаат одложено дејство, решавањето на проблемот добива многу низок приоритет.

Слабоста на другите столбови може директно да го ослаби столбот на животната средина. Многу народи и држави ги намалуваат или ги одложуваат строгите закони и инвестиции во животната средина, бидејќи нивните буџети работат со дефицит. "Да се има што да се јаде денес" е приоритет во однос на зачувувањето на животната средина.

Решението на проблемот со одржливоста е во обезбедување на одржливост на сите три столба.

⁷ <https://sustainabledevelopment.un.org/>

⁸ "Our Common Future", Извештај на Светската комисија за животна средина и развој 1987.

4. ПРЕПОРАКИ

Овој дел е општа дискусија околу многу прашања поврзани со процесот на подготовка на ЛЕАП документот и препознава дека можеби сега не е право време да се пренасочи фокусот кон следната генерација на ЛЕАП-и кон подигање на свеста за животната средина и учество на јавноста во процесот.

4.1 Фокус

Упатството на REC ги вклучува следните совети;

"Визија беа план е само сон.

План без визија е само тешка работа.

Но, визија со план може да го промени светот."

Важно е да се направи разлика помеѓу концептите на "Визија" и "План". "Визија" може да биде општината да стане "зелена". Ова може да вклучува многу еколошки приоритети како што се еколошко однесување во просториите на општината, со "Активности" поврзани со прашањата како што се употребата на хартија, двострано печатење, користење на електричната енергија, енергетска ефикасност, избегнување на употреба на дрва за огрев, итн. Исто така, може да се вклучат и други општински активности; на пример, одржливо уредување на пејсажи и предели со цел собирање и складирање на дождовница за наводнување на растенија; сончева енергија за напојување на семафорите, и / или друго јавно осветлување, секвенционирање на семафорите да се намали потребата за запирање.

"Планот" кој се состои од приоритетите и активностите е добро дефинирана низа на чекори за да се постигне тоа "визија". Главниот фокус на ЛЕАП-от треба да бидат практични чекори на "планот" со цел да се постигне "визијата".

Од ЛЕАП-ите генерално се очекува да ги вклучат целите во однос на следниве приоритети:

- a) Да ги подобрат условите на животната средина во заедницата преку спроведување на конкретни и економични стратегии со активности;
- b) Да промовираат јавна свест и одговорност за аспектите на животната средина, и да ја зголемат јавната поддршка за стратегии за активности и инвестиции;
- c) Да се зајакнат капацитетите за управување и спроведување на програми за животната средина на локалната власт и невладините организации, вклучувајќи ги и нивната способност за добивање финансиски средства од домашни и меѓународни институции и спонзори;
- d) Да се промовираат партнерство помеѓу граѓаните, локалните власти, претставници на невладини организации, академскиот сектор и бизнис заедницата, и да научат да работат заедно на решавање на проблемите на заедницата.
- e) Да се идентификуваат, проценат, и да се утврдат приоритетите за активности за животната средина врз основа на вредностите на заедницата и научните податоци,
- f) Да се произведе еден локален АПЖС, што идентификува конкретни активности за решавање на проблемите и промовирање на визија на заедницата; и
- g) Да ги исполнат националните регулаторни барања за подготовка на АПЖС, како што се бара од страна на националните власти во некои земји од Централна и Источна Европа.

Ова се најчесто релативно едноставни практични цели, кои бараат многу малку надворешна помош. Во суштина, тие вклучуваат дејствија од страна на локалното население со цел подобрување на животната средина.

4.2 Вклучување на јавноста

Да се обезбеди континуиран јавен интерес и учество, важно е граѓаните да се добро информирани и да го гледаат напредокот во однос на прашањата од нивен интерес. Додека е важно да се цели кон "Визија" на подолг рок, остварувањето на целите на ЛЕАП-от на среден и краток временски рок ќе им покаже на граѓаните дека е направен напредок во насоките во кои тие сакале напредок. Член 64 од Законот за животна средина укажува на тоа дека ЛЕАП-от треба да се однесува на среднорочни и долгорочни прашања. Сепак, ова може да има ефект граѓаните да не можат да го видат напредокот и да го игнорираат концептот. Треба да се направи разлика помеѓу вклучување/информирање на јавноста во однос на ЛЕАП-от и законската документација која мора да биде обезбедена од страна на општината во рамките на другите поврзани надлежности на општината.

Важни се информациите од јавен карактер и интеракцијата. On-line достапноста на ЛЕАП-ите, информациите за следење и предлозите за измени и надградби ќе им покажат на граѓаните дека е направен напредок. Ова може да биде овозможено преку веб-страниците на Општините. Обезбедувањето на on-line прашалници и можности за предлози исто така може да ја подигнат јавната свест и интерес, како и вредноста на општината.

Анкетите за јавното мислење спроведени на почетокот на претходната генерација на ЛЕАП-и покажуваат дека граѓаните сметаат дека подигањето на свеста за животната средина е многу важно прашање. Сепак, проблемите и активностите во претходните ЛЕАП-и не ставаат акцент на оваа тема. Доколку јавноста сака да се вклучи во овој вид на активност, тие ќе очекуваат дека нивниот придонес е ценет и дека нивните проблеми ќе бидат земени во предвид во ЛЕАП-от.

4.3 Реалност

Треба да се направи разлика меѓу темите на "Визија" и проектите кои треба да се постигнат на локално ниво во рамките на временската рамка на ЛЕАП-от без надворешна поддршка, освен кога помошта е веќе загарантрена.

Планот не треба да биде "листата на желби" на проекти кои бараат голема помош од надворешни чинители. Тој треба да вклучува проекти / активности кои се сметаат за реално остварливи во периодот на планот.

Речиси сите ЛЕАП-и што сме ги виделе предвидуваат големи проекти за отпадни води. Ако тие се зависни од финансирање од Министерството/ЕУ фондови, тие единствено треба да бидат во ЛЕАП-от во специфициран временски рок доколку Министерството има демонстрирано силна посветеност на финансирање. Исто така, треба да се сфати дека за средно големи градови, големи проекти за отпадни води имаат рок на реализација до 10 години, од започнувањето на технички активности до завршувањето на работата. Со оглед на тоа дека ЛЕАП-от има перспектива во следните 5 или 6 години, повеќе треба да се вклучуваат чекори кон реализација на проектот, а не остварување на целокупниот проект.

Пример за корисна и едноставна иницијатива е ирскиот натпревар за "Чисти градови" кој е годишен натпревар на кој се суди на градовите низ земјата, започнал во 1958 година и во 2015 година се натпреварувале 862 градови. Наградите се спонзорирани од национален малопродажен ланец и натпреварот е 100% управуван од заедницата. Сличен тип на голем меѓународен натпревар претставува Entente Florale Europe, кој се одржува од 1996 година чиј фокус е на зелените површини и цвеќињата. Кампањата против отпад и натпреварувањето се одвиваат заедно.

4.4 Тешкотии со Методологијата

Главните недостатоци кои се идентификувани се недостатокот на напредокот на активностите и несоодветноста на известувањето до граѓаните и до Министерството. Друга тешкотија беше вклучувањето на проблемите и активностите кои не се под контрола на општината.

Активноста за изготвување на ЛЕАП се чини дека е главната цел, наместо да се напредува во однос на предложените активности, подигање на свеста за животната средина и редовно известување и ажурирање.

4.5 Предложени измени и дополнувања на Методологијата

Форматот на претходната генерација на ЛЕАП-и може да се подобри на многу различни начини со цел подобро да служи на својата принципиелна цел. Првенствено е неопходно да се дефинира таа цел. Дали ЛЕАП-от треба да биде;

- Влезен документ за следниот НЕАП;
- Влезен документ за Извештај за состојбата на животната средина на Европската агенција за животна средина;
- Стратегија на високо ниво за унапредување на животната средина на општината;
- Општ плански документ за животната средина;
- Документ за планирање на животната средина кој обезбедува позадински податоци за животната средина релевантни за Генералниот урбанистички план;
- Високо квалитетен Јавен документ на општината;
- Распоред на големи инфраструктурни проекти кои општината сака да ги преземе кои бараат големи финансиски средства од Владата или од Европската Унија;
- Документ за утврдување на мали еколошки подобрувања кои може да се постигнат во рамките на буџетот на општината;
- Процес управуван од заедницата, со поддршка од Општината;
- Процес управуван од заедницата, со основна намена за подобрување на јавната свест помеѓу населението.

Сметаме дека сегашниот модел е обид да се одговори на две одделни функции; од една страна документ на високо политичко ниво, а од друга страна да биде општа активност "на граѓаните". Сепак, неговите обиди да ги исполнува двете ја намалува неговата корисност на двете страни. Сегашниот образец е повеќе за експертиза отколку што е документ на граѓаните.

Следните под-секции се контури на различни видови на планови кои може да се земат во предвид.

4.5.1 План на високо ниво

Планот на високо ниво кој се занимава со било која од првите три цели од списокот треба да вработи надворешни консултанти за да ги развијат потребните технички податоци на високо ниво. Овие планови на "повисоко ниво" може да бидат "Извештај за состојбата на животната средина" и планови на повисоко ниво за поголеми проекти кои бараат надворешно финансирање. Истите би можеле да се искористат во следниот НЕАП. Исто така тие може да се искористат и за извештаите кои се доставуваат до Европската Агенција за животна средина, кои се:

- Годишен Извештај за квалитетот на животната средина;
- Двегодишен Извештај за Индикатори за животната средина;
- Двегодишен Извештај за Статистика за животната средина;
- Четиригодишен Извештај за статусот квалитетот на животната средина.

Соодветни за подготовка на таков документ на повисоко ниво може да бидат Националните формати кои се користат за Извештаите за Статусот на Животна Средина, или обрасците, како што се НЕАП-от, или форматот на GTZ (високо квалитетен технички ЛЕАП подготвен од експерти), кои се користени во првиот ЛЕАП на Скопје и вклучуваат ДПСИР и SWOT анализи на општините.

Истиот ќе ја адресира секоја тема на животната средина на ист начин како и НЕАП-от. Тој ќе биде комплетна техничка презентација на прашањата за животната средина во Македонија и нема да содржи учество на јавноста.

4.5.2 План на ниско ниво

За други цели во листата погоре, сугерираме дека "основното" ниво на план треба да се направи внатре во општината од страна на вработени на општината и избрани претставници. Сметаме дека изработката на ЛЕАП-от од страна на општината треба да доведе до повеќе практичен и фокусиран план отколку планот подготвен од страна на надворешни консултанти. Ограничената надворешна експертиза може да биде корисна за некои прашања, но првенствено тоа треба да биде план на општината. Спроведувањето на предложените акции ќе биде веројатно повеќе практично и повеќе остварливо доколку активностите се дизајнирани од страна на персоналот кој ќе биде одговорен за спроведувањето. Овој план би вклучувал големо вклучување на јавноста кое доведува до краткорочни и среднорочни ЛЕАП-и, кои обрнуваат внимание на локалните проблеми, вклучувајќи и детални активности кои најверојатно ќе бидат постигнати во следните 5/6 години. Истите би можело да бидат разгледувани и ревидирани на годишно ниво со цел да се имаат предвид постигнатите активности и променливите барања и цели.

Нашето мислење е делумно под влијание на големиот број на надлежности за животната средина кои биле пренесени на општините во Македонија, и недостатокот на соодветен квалификуван персонал во општините. Ако основниот процес на "Граѓанскиот" ЛЕАП е да се биде успешен, мора да биде и едноставен. Таквиот редуциран ЛЕАП ќе адресира од 5 до 10 тематски области на животната средина на практичен начин, со 5 до 10 остварливи активности/индикатори за секоја од нив.

ЛЕАП извештајот исто така ќе вклучи еден дел кој се однесува на интеракции со други надлежни органи со цел да ги охрабри да преземат конкретни активности во корист на општината. Нашата визија е документ од помалку од 50 страници, дури и за најголемите општини.

4.5.3 Помал План за помалите општини

Друга можна варијанта е ЛЕАП-и со различно ниво на сложеност за различни големини на општините. Додека ова може да биде корисно ако ЛЕАП-от е технички

документ на високо ниво, сметаме дека истото е непотребно, доколку ЛЕАП-от треба повеќе да се фокусира на граѓанско учество.

Имајќи го во предвид многу малиот број на персонал за животна средина во општините и опсегот на законодавството за животна средина за кој што општините се одговорни, може да се смета за поефикасно да се намали обемот на ЛЕАП-ите на високо ниво за помалите општини. И покрај тоа што тие ќе биде помогнати од страна на експерти од други технички области во текот на прибирањето на податоците, тие ќе бидат одговорни за целокупното спојување на информациите и управувањето во однос на интеракцијата со јавноста.

Ограничување на темите за помалите општини на оние дадени на првата листа подолу и испуштањето на оние во втората листа може да го направат процесот по практичен. (темите наведени подолу се од Член 64 од Законот за животна средина)

Листа 1; Теми од Член 64 од Законот за животната средина кои треба да се вклучени во ЛЕАП-ите на помалите општини;

1. заштита од загадување и подобрување на квалитетот на воздухот;
2. снабдување со квалитетна вода за пиење и заштита на водите од загадување;
3. третман на отпадни води;
4. управување со отпад;
7. развој на локалниот јавен транспорт и сообраќајот на подрачјето;
12. подигање на јавната свест и унапредување на образованието за свеста за животната средина;
14. надлежни субјекти за спроведување на одделните елементи на планот.

Листа 2; Теми од Член 64 од Законот за животната средина кои треба да бидат изоставени во ЛЕАП-ите на помалите општини;

5. заштита од бучава и вибрации настанати како резултат на стопанските и на другите дејности и активности и интервенции;
6. урбан развој и просторно планирање;
8. подобрување на енергетската ефикасност;
9. развој на еколошко-културниот туризам и неговото влијание врз животната средина;
10. заштита на биолошката разновидност;
11. управување и користење на природните ресурси;
13. влијание на економскиот развој на животната средина;

Над 30 македонски општини имаат население под 10 000, па доколку треба да има различен услов во однос на бројноста на население, треба да се воспостави праг за мали општини. Скопје е несразмерно голема општина во споредба со другите општини, но доколку е потребна понатамошна поделба на поголемите општини сметаме дека над и под 40 000 ќе биде соодветна понатамошна поделба помеѓу големи и средни општини.

Исто така, може да биде ефикасна опција концептот да се управува на регионална основа, со големи општини во секој регион кои подготвуваат полн обем на ЛЕАП на високо ниво за себе и за помалите општини во регионот.

Доколку усвоената рамка на ЛЕАП-ите е пристап од долу нагоре, тогаш сметаме дека тие треба да вклучат заеднички пристап за сите теми.

4.5.4 Подигнување на јавната свест

Подигање на јавната свест се смета за приоритет во сите спроведени анкети од страна на општините, како увертира за преземање на нивните ЛЕАП-и, но на тоа не е дадено соодветно значење во предложените активности во ЛЕАП-ите.

Подигањето на јавната свест треба да биде препознаено како еден од темелите на процесот на ЛЕАП-ите, кое што очигледно се смета како унапредување на животната средина. Унапредувањето на свеста на јавноста за охрабрување да се вклучат во граѓанското општество е основен принцип. На тој аспект мора да му се даде поголем акцент во ЛЕАП -ите.

4.5.5 Акции и Активности

Групата на ЛЕАП-и кои ги оценивме го вклучуваат распоредот на Приоритетните Акции - генерално во претпоследниот дел - и понатамошната секција на активности или акции во делот на мониторингот и имплементацијата. Ова се чини како непотребно дуплирање на речиси истите информации. Сметаме дека овој процес може да се разјасни и да се поедностави доколку е генерирана само една табела која ги нагласува активностите и индикаторите. Тоа би содржело (1) идентификувани проблеми, (2) проблеми избрани за акција, (3) мерки/приоритети, и (4) активности.

4.5.6 Испитување на јавното мислење

Доколку Министерството одлучи да продолжи со сегашните методи за изработка на ЛЕАП-и, сметаме дека учеството на јавноста во процесот треба да биде генерално зголемено, но исто така потребно е почетната приоритизација да биде пореално спроведена.

Наместо едноставна јавна анкета поканувајќи ја јавноста да им го понуди своето мислење за изборот од менито на позитивни опции за животната средина, можеби е поефикасно да се организира анкета во формат на прашалник за "подготвеноста да се плати", истакнувајќи ги прашањата кои се надлежност на Општина наместо другите прашања. Почитувајќи го Член 64 од Законот за животна средина во однос на спроведување на испитување на јавното мислење, ќе се дојде до прашалник кој ги содржи следните линии;

		Проценетите Трошоци по лице годишно (во денари)	Изберете <u>не</u> <u>повеќе од пет</u> <u>активности</u> за кои ќе бидете подготвени да платите
1	Подобрен квалитет на воздухот (подобри горива во домаќинствата)	2.500	
2	Квалитетна вода за пиење	1.500	
3	Намалување на загадувањето на водата (освен обезбедувањето на ПСОВ)	3.000	
4	Собирање и третман на отпадни води	2.000	
5	Обезбедување на регионална депонија или инценератор и да се елиминираат дивите депонии	1.500	
6	Организирано собирање на отпад низ целата територија на општината	500	

7	Намалување на бучавата во животната средина	200	
8	Развој на локалниот јавен транспорт	3.000	
9	Развивање на еко-културниот туризам	200	
10	Конзервација на биолошката разновидност	500	
11	Зголемување на јавната свест за животната средина	200	

Консултантот смета дека темите; "Урбан развој и просторно планирање", "Зголемување на енергетската ефикасност", "Управување и употреба на природното богатството", "Последиците од економскиот развој врз животната средина" и "Субјекти надлежни за спроведување на планот" се теми кои се најсоодветни за различни форуми или други надлежни органи. Специфично локализирани, прашања-проблеми може да се додадат во секој ЛЕАП.

Ние се согласуваме со употребата на резултатите на анкетата како еден од влијанијата за приоритизација на активностите. Сепак сметаме дека прашањата "за подигање на јавната свест" кои се приоритизирани во анкетите за јавното мислење треба да бидат вклучени како сериозни активности во рамките на повеќето наслови во распоредот на активностите.

4.5.7 Одржлив развој

Секоја општина треба да разгледа дали предложениот ЛЕАП ќе ги адресира аспектите на "Одржливиот развој", како што се; економските, развојот на заедницата, социјалните и аспектите за еднаквост. Ова беше споменато во нашите дискусии со некој од претставниците на администрацијата во Министерството за животна средина и просторно планирање.

Некои документи и коментари во врска со одржливоста се вклучени во Секција 2.6 од овој извештај.

5. ЗАКЛУЧОК

Се согласуваме со основните чекори на Методологијата од 2007 година, но се залагаме за преориентација на сегашните процедури на ЛЕАП-ите кон “граѓански” планови. Ова е напоменато /наброено со различните документи кои се наведени во секциите 2 и 3 на овој извештај.

Нашите препораки може да бидат резимирани како;

- упростување,
- зголемено учество на јавноста,
- фокус на општинската надлежност,
- поврзување со Министерството за животна средина и просторно планирање и
- редовно известување.

Претходната генерација на ЛЕАП-и вклучуваше краток опис на општината и опис на различните аспекти на животната средина во општината. Сметаме дека информациите кои се дадени во овие секции може да бидат особено корисна карактеристика доколку истите се концизни и точни.

ЛЕАП-от треба да содржи доволно информации кои се однесуваат на општината за да се обезбеди основа за предлозите. Меѓутоа, тоа не треба да биде многу детална анализа на секој аспект на управувањето на општината. ЛЕАП-от може да обезбеди податоци за генералниот урбанистичкиот план на општина, но ГУП-от не е секогаш неопходен дел на ЛЕАП-от.

5.1 Поедноставување

Постојат повеќе од 80 општини во Македонија. Мал број се големи или многу големи; но, повеќе од 30 имаат население помалку од 10 000. Бројот на вработени во областа на животната средина обично е многу мал. Наша препорака е дека ЛЕАП-от треба да биде релативно едноставен процес. Треба да биде возможно за најголем дел од општините да ги подготват своите ЛЕАП документи со малку или без надворешна техничка помош. Активностите кои следат, исто така, треба да бидат соодветни за управување со што тие можат да бидат преземени од страна на персоналот на општината, без надворешна помош.

Законот за животна средина ги опишува 14 наслови што се бараат во ЛЕАП документот. Некои од нив се административни, наместо за животната средина. Во другите делови на овој документ препорачавме скратување на бројот на задолжителните теми на: Подигање на јавната свест, Отпад, Води и Отпадни Води – кои се основни дејности на општините и ЈКП. Други теми што се сметаат за важни од страна на ЕЛС исто така може да бидат вклучени.

5.2 Зголемено учество на јавноста

Подигнување на јавната свест е една од главните придобивки од процесот на ЛЕАП-ите. Вклучувањето на јавноста е важно, но не треба да е само формално барање на мислења од граѓаните и не спроведување на истите, како што се случи во многу од поранешните ЛЕАП-и.

Јавната свест за животната средина и учество на јавноста треба да води кон поголема политичка свест кај граѓаните и поголема верба во демократијата.

Подигање на свеста за животната средина ќе биде континуиран процес.

5.3 Фокус на општинската надлежност

ЛЕАП документот треба да се фокусира на "тоа што општината може и ќе го стори", наместо на должностите на другите надлежни органи.

Додека вклучувањето на "визиите" кои бараат значителни надворешни придонеси се во ред, тие треба да се разликуваат од активностите кои можат да бидат преземени од страна на општината. За оние ставки "визија" треба да биде вклучен распоред на активности поврзани со надлежноста на општината, така што општината ќе може да ја илустрира својата посветеност на "визијата".

5.4 Редовно известување

Подготовка на еднократен документ и ставањето на полица нема голема цел. Важно е дека ЛЕАП-от е жив процес и дека соодветните информации се достапни на заинтересираните страни.

Ќе биде скапо да се обезбедат копии на ЛЕАП-от за сите граѓани, но не е скапо да се обезбеди копија на ЛЕАП-от на веб-страницата на Општината.

Како и за самиот ЛЕАП, исто така е важно да се информира јавноста за напредокот и измените и дополнувањата. Изработка на годишни извештаи за напредокот треба да биде норматива, со тоа што извештаите треба да се прикажуваат на веб-страницата на општината.

Исто така треба да постои можност граѓаните да можат да коментираат во врска со ЛЕАП-от на веб-страницата на општината.

Дополнително треба да се разгледуваат други механизми за ширење/достапност на информации за оние кои немаат пристап на интернет.

5.5 Поврзување со Министерството за животна средина и просторно планирање

Вклучувањето на Министерството за животна средина и просторно планирање во ЛЕАП процесот треба да се прошири. Недостигот на придонес од страна на МЖСПП беше критика од страна на некои општини во текот на нашите состаноци.

Министерството за животна средина и просторно планирање е Координативното тело за ЛЕАП-ите во Македонија. МЖСПП е одговорно за подготвувањето на ЛЕАП и треба да биде во позиција да обезбеди насоки и друга помош за општините во однос на подготвувањето на нивните ЛЕАП-и.

Општината треба да го извести МЖСПП за својата намера да подготви ЛЕАП и да ги покани за учество во проектниот тим и/или Локалниот Управен Комитет. Секоја општина треба да достави примерок од усвоениот ЛЕАП за информирање до МЖСПП. МЖСПП треба да ги разгледа доставените ЛЕАП-и и да обезбеди документирани насоки за добри практики.

Ако на концептот на ЛЕАП-ите треба да им се даде висок статус, на веб страната на Министерството треба да има простор посветен на ЛЕАП-ите; упатства, обрасци, линкови до општинските ЛЕАП-и и ажурираните верзии.

5.5.1 Ревизии на подготвените ЛЕАП-и

За да се овозможи распоред на придонесите на МЖСПП, може да биде корисно за Министерството да развие план за ревизија на ЛЕАП-ите. 81 ЛЕАП-и пристигнуваат во МЖСПП или истовремено бараат совет или придонес и во ниту еден случај за неколку години, соработката не е на задоволителен начин за да им овозможи на МЖСПП да го управуваат и надгледуваат процесот на развојот на ЛЕАП-от како важна активност.

Тоа ќе биде полесно ако тие можат да бидат распоредени и да имаат 10 - 15 ЛЕАП-и кои пристигнуваат секоја година. Општините во една од осумте региони кои се користат за статистички цели и планирање ќе бидат во фокус за секоја година. Ова ќе доведе до ревизија на нивните ЛЕАП-и на 8 годишен циклус. МЖСПП ќе се сретне со општините во регионот, со цел да се поттикне изработка на ЛЕАП-и, за да организира обуки, да им помогне и да ги води низ процесот, да ги ревидира нивните ЛЕАП-и, итн.

5.6 Неопходни промени во законодавството

Законот за Животна Средина од 2005 е единственото релевантно законодавство во однос на подготовката на ЛЕАП-ите.

5.6.1 Член 60

Член 60 (2) бара согласност со методологијата од Членот 61 (3). Член 61 (3) бара Министерот да ја усвојува методологијата пред тоа да стане законска обврска. Методологијата е подготвена во 2007 година, но ние разбираме дека ова усвојување не се има случено. Затоа барањето не постои. Во секој случај, ние сметаме дека е непотребно специфицирање на методологија со обврзувачка правна сила за подготовка на документот.

Националниот акционен план за животна средина е документ на високо ниво, со квалитетна технички информации обезбедени од страна на експертите за животна средина. Сметаме дека барањето ЛЕАП-ите да се "во согласност со Националниот акционен план за животната средина" може да биде збунувачко. Препорачуваме текстот да биде преименуван во "да го имаат во предвид Националниот акционен план за животна средина"

Постоечкиот член е;

(2) Советот на општината, на градот Скопје и на општините во градот Скопје донесуваат локални акциони планови за животната средина во согласност со методологијата од членот 61 став (3) од овој закон и врз основа од проценката на нивните специфични услови и потреби и е во согласност со Националниот акционен план за животна средина.

Предлагаме промена на;

(2) Советот на општината, на градот Скопје и на општините во градот Скопје ќе ги усвојат локалните акциони планови за животната средина, врз основа од проценката на нивните специфични услови, и го имаат во предвид Националниот акционен план за животна средина.

5.6.2 Член 61

Ставот 61 (3) бара Министерот да ја усвои Методологијата како законска обврска. Сметаме дека Методологијата треба да се смета за прирачник на МЖСПП и на истата не и треба законодавна поддршка, или пак алтернативно таа треба да се смета како подзаконски акт и да биде поподложна на промени. Препорачуваме бришење на ставот 61 (3).

5.6.3 Член 64

Ова е главниот член и ги поставува деталните барања.

Првиот став од Член 64 ја определува обврската да се одговори на сите 14 ставки наведени во Членот. Во некои случаи, општината може да смета дека некои од овие прашања не се приоритет за нив, и да ги излиста проблемите и активностите за

задоволување на законската обврска, наместо за подобрување на животната средина. Во некои ЛЕАП-и општините само го игнорирале ова барање.

Ние сметаме дека само; Подигање на јавната свест, Водите, Отпадни води и Отпадот треба да бидат задолжителни теми, додека другите може да се избрани од страна на општините за секој поединечен случај.

Алтернатива може да биде да се прифати темите од НЕАП-от како теми за ЛЕАП-ите; Атмосфера, Управување со Води, Управување со Почвите, Управување со Отпад, Природа и Биодиверзитет, Земјиште и Користење на Земјиштето и Управување со Бучавата; плус Подигање на Јавната Свест и други теми избрани од страна на општината.

Ако МЖСПП може да се согласи со една од овие промени, член 64, ќе треба значително да се менува.

Бидејќи ЛЕАП-от треба да има рок на траење од 5 до 10 години, треба да се отстранат вклучувањето на долгорочни мерки и активности.

Втората алинеја на Членот 64 е;

"треба да содржат среднорочни и долгорочни мерки и активности"

Ова треба да се промени во

"треба да содржат краткорочни и среднорочни мерки и активности"

5.7 Обрасци

Оваа секција е во два дела;

- Првиот да се дефинираат потребните чекори во развивањето на првичниот ЛЕАП документ и управување со ЛЕАП процесот;
- Вториот е кратко резиме на содржината на еден типичен ЛЕАП (со веројатен исклучок на градот Скопје, кој е посеопфатен)

5.7.1 Чекори за да се развие и спроведе ЛЕАП

Чекор	
1	ЛЕАП Координатор ќе биде назначен од страна на општината. Назначеното лице треба да се разбере дека неговите / нејзините функции ќе продолжат за период до 10 години. Исто така, може да биде од полза именување на Заменик Координатор за ЛЕАП-от со цел да се обезбеди континуитет во процесот ако Координаторот ја напушти општината.
2	Одлука треба да се донесе од страна на општинските советници во однос на тоа кои теми од Член 64 од Законот за животна средина (Прилог 1) ќе се земат во обзир во нивните ЛЕАП-и. Најмалку 5 теми треба да бидат избрани.
3	Треба да се земат во предвид барањата на Методологијата и сегашниот НЕАП.
4	Општината треба да бара претставници на различните секторски интереси да помогнат во дефинирање на приоритетите, визии, активностите итн.
5	Општинските советници, вработените и секторските претставници треба да генерираат до 10 визии/цели во рамките на секоја од избраните теми од Член 64.
6	Општинските советници, вработените и секторски претставници генерираат 5 до 15 активности за секоја од визиите/цели. Секоја активност на која и е потребна никаква надворешна помош треба да биде така обележана.

7	Нацрт документот треба да биде подготвен од страна на општинската администрација во конципирањето на теми, приоритети и активности како што е наведено погоре.
8	<p>Овој предлог документ треба да се објави за јавно информирање.</p> <p>Оваа објава би можела да биде сеопфатно преземена преку огласи во локалниот печат и на веб-страницата на општината и на кој било друг начин кој општината го смета за корисен и дополнително да се одржи јавен состанок за да се разговара за планот.</p> <p>Треба да се спроведе 30 дневна публикација за таквата документација која се бара од страна на македонското законодавство за учество на јавноста во однос на подготовката на јавни планови.</p> <p>Копија на нацрт верзијата исто така треба да биде доставена до Министерството за животна средина и просторно планирање за коментари и совети.</p>
9	Имајќи ги во предвид примените коментари, општинските советници, вработените и секторски претставници ќе ги ревидираат своите првични нацрт теми, визии/цели и активности.
10	<p>Конечниот извештај ќе биде презентираан во локалниот печат и на веб-страницата на општината. Треба да постои можност на веб-страницата за да и се овозможи на јавноста да дава предлози до општината.</p> <p>Копија, исто така, ќе биде формално доставена до Министерството за животна средина и просторно планирање.</p> <p>Министерството ќе стави линк на нивната веб-страница до општинскиот ЛЕАП.</p>
11	Општината ќе ги разгледа предложените активности во нивните ЛЕАП-и, на годишно ниво пред подготовка на буџетот на животната средина.
12	<p>Еднодневна средба на Координаторот и секторски претставници ќе се случува на годишно ниво. По овој настан, Координаторот ќе подготви годишен извештај за напредокот на активностите на ЛЕАП-от и планираните активности за следната година.</p> <p>Овој извештај ќе биде доставен до Советот на општината на усвојување.</p> <p>Извештајот ќе биде поставен на веб-страницата на општината за известување на јавноста.</p> <p>Годишниот извештај, исто така, ќе биде објавен на било кои други начини кои општината ги смета за соодветни.</p>
13	Координаторот секоја година треба да организира активности за публикација со цел да се информираат граѓаните за напредокот во активностите на ЛЕАП-от и плановите за идните активности за животна средина.
14	На неколку години Министерството ќе организира ЛЕАП ден да ги слушне ставовите на општините во однос на напредокот. Министерството за животна средина и просторно планирање, исто така, ќе ги изложи своите ставови во врска со процесот и ќе обезбеди обуки за тоа како процесот треба да се евалуира.
15	ЛЕАП документите ќе се ревидираат по околу 5 години. Оваа ревизија треба да се сумира како претходното повторување што се спроведуваше и како таа може да се подобри за следните верзии.

5.7.2 Содржина на ЛЕАП Извештајот

Секција	Содржина на ЛЕАП Извештајот	Типично очекуван број на страници
1	Коментари од Градоначалникот	1
2	Листа на учесници во подготовката на ЛЕАП-от	1
3	Листа на имиња или организации кои коментираа за нацрт верзиите	1
4	Содржина	1
5	Вовед во ЛЕАП Извештајот	1 - 2
6	Опис на Општината	5 - 10
7	SWOT анализа на функциите за животната средина на општините	1
8	Состојбата со Животната Средина во Општина	5 - 20
9	Табела на проблеми, акции и практични активности	5 - 20
10	Аранжмани за Спроведување, Мониторирање и Известување	1 - 2

Секциите 8 и 9 од Извештајот се веројатно најтешки да се состават. Секцијата 8 може да бара и вклучување на надворешна експертиза.

Дел 9 треба да изберете теми од Законот за животна средина и / или НЕАП-от и / или други документи со насоки. Темите во ЛЕАП-от секогаш треба да вклучат; Подигање на Јавната Свест, Вода, Отпадни Води и Отпад. Други теми кои треба да се разгледаат од страна на општините, како што тие сметаат дека е соодветно, може да вклучат; Воздух/Атмосфера, Природа/Биодиверзитет, Земјиште/Пејсажи, Управување со Бучавата, Управување со Почвата, Б-ИСКЗ дозволи, Јавниот Транспорт, Енергетска Ефикасност, или кои било други еколошки теми кои се сметаат за важни.

Проблемите кои се надвор од надлежноста на општината често се приоритет за општината. Сметаме дека тие не треба да бидат вклучени во предложените активности, но може да се наведени во Секција 8 - делот за Статусот на Животната Средина, под наслов "Проблеми на Животната Средина надвор од Надлежноста На Општината".

5.7.3 Следни чекори во однос на ЛЕАП-ите

По добиените коментари од МЖСПП на овој предлог "Преглед на ЛЕАП Методологијата", ние ќе го ревидираме овој документ со цел да се земат во предвид коментарите, критиките, или препораките на Министерството.

Кога МЖСПП ќе го избере својот омилен формат за идните ЛЕАП-и, нашиот тим ќе го разработи овој формат во повеќе детали. Ние ќе развиеме: распоред на соодветни тематски области; распоредот на можни "визии" за секоја тематска област: практични активности кои можат да бидат соодветни во рамките на секоја од "визиите". Ние, исто така, ќе развиеме соодветни индикатори за мерење на напредокот на овие активности. Овие документи за насоки во голема мера треба да им помогнат на општините во подготвувањето на нивните ЛЕАП извештаи.

Ние, исто така, ќе развиеме и програми за публицитет и "подигање на свеста за животната средина" со цел поттикнување на учеството на граѓаните во текот на спроведувањето на процесот на ЛЕАП-ите.

5.8 Обуки

Потребните обуки за подготовка и спроведување на ЛЕАП-ите ќе зависи од избраниот образец за идните ЛЕАП-и.

Ако тоа е стратешко технички документ, без вклучување на јавноста, потребната обука треба да се фокусира на претставување на податоци, управување и известување на национална основа. Обуката ќе се однесува на тоа кои податоци треба да се собираат и методологиите за собирање на овие податоци. Исто така треба да се одржат настани во врска со ДПСИР и SWOT, веб-страници и управување со податочни бази.

Ако ЛЕАПот претставува дискусија помеѓу општините и граѓаните, обуките треба да вклучуваат; Комуникација, УПРАВУВАЊЕ на ЈАВНИ СОБИРИ, Подигнување на Свеста, избор на "визии" и сродни активности, методологија за извршување на различни активности, веб-страници и управување со податочни бази.

5.8.1 Опис на проектната задача

Третата под-точка од Член 4.2.4 од Описот на Проектната Задача на проектот бара;

Изведувачот треба да помогне во спроведувањето на ЛЕАП-ите, преку обуки за вработените во општините.

Изведувачот треба да обезбеди две обуки за општините, секоја за група од 20 луѓе - една сесија во врска со развојот на ЛЕАП-ите и една сесија во советување за модалитетите за спроведување, вклучувајќи и спроведување на помошта од ЕУ и од други донатори.

Пред закажувањето на обуките, ќе се разјаснат барањата на ТоР-от со МЖСПП, дали тоа значи обука за 20 претставници од 9-те општини во регионите на Скопскиот, Полошкиот и Југозападниот регион поврзани со нашиот проект, или 20 претставници од сите македонски општини.

Во моментот сметаме дека работилници се најсоодветни формати за обуки.

Ние исто така ќе разговараме со МЖСПП дали тие би поддржале семинари од два последователни дена или два дена разделени со една недела. Исто така, ќе се разгледа дали има синергија помеѓу ЛЕАП обуките и другите активности за обука кои треба да бидат обезбедени од страна на проектот.

Нема да има дополнителна можност за долгорочни обуки за претставниците на општините од страна на МЖСПП при ревизијата на ЛЕАП-ите.

ПРИЛОГ 1- РЕЛЕВАНТНИ ИЗВАДОЦИ ОД ЗАКОНОТ ЗА ЖИВОТНА СРЕДИНА

ЧЛЕН 60 ГИ ВКЛУЧУВА СЛЕДНИВЕ СТАВОВИ (2) ДО (5);

(2) Советот на општината, на градот Скопје и на општините во градот Скопје ќе донесуваат локални акциони планови за животната средина во согласност со методологијата од Членот 61 став (3) од овој закон и врз основа на проценката на нивните специфични услови и потреби, а во согласност со Националниот Акционен План за Животна средина.

(3) Одделни делови од локалните акциони планови за животната средина може да се состојат од стратегии или планови, доколку ги исполнуваат условите утврдени со специфицираните закони.

(4) Планските документи од ставовите (1) и (2) на овој член се донесуваат за период од шест години и тековно се обновуваат во согласност со настанатите услови и ќе се ревидира по истекот на рокот за кој се донесени.

(5) Советот на општината, на градот Скопје и на општините во градот Скопје ќе формираат тело, раководено од страна на Градоначалникот да го следи спроведувањето на локалниот акционен план за животната средина и да го извести органот на државната управа надлежен за работите од областа на животната средина, еднаш во годината, како и да предлага промени во локалниот акционен план за животната средина.

ЧЛЕН 61 ГИ ВКЛУЧУВА СЛЕДНИВЕ СТАВОВИ (2) И (3);

(2) Учесството на јавноста во процесот на подготовката и донесувањето на Националниот Акционен План за Животна средина и на локалните акциони планови за животната средина се врши на начин и под услови утврдени во член 69 од овој закон.

(3) Министерот кој раководи со органот на државната управа надлежен за работите од областа на животната средина донесува методологија за изработка на локалните акциони планови за животна средина.

ЧЛЕН 62 ГИ ВКЛУЧУВА СЛЕДНИВЕ СТАВОВИ (1), (4) И (5);

(4) Локалниот Акционен План за Животна средина ќе се спроведува од страна на Градоначалникот на општината, на градот Скопје и на општините во градот Скопје, како и од други правни и физички лица наведени во планот. Градоначалникот на општината, на градот Скопје и на општините во градот Скопје го пропишуваат начинот на кој податоците се доставени од страна на органите и правните и физичките лица надлежни за спроведување на планот.

(5) Врз основа на податоците доставени во согласност со одредбите од ставовите (2) и (4) на овој член, органот надлежен за донесување на планот може да одлучи да го измени или да го дополни планот.

ЧЛЕН 64 - СОДРЖИНА НА ЛОКАЛНИТЕ АКЦИОНИ ПЛАНОВИ ЗА ЖИВОТНА СРЕДИНА

Локалните акциони планови за животна средина, врз основа на проценка на нивото на загадувањето на животната средина во даденото подрачје, содржат среднорочни и долгорочни мерки и активности за заштита на животната средина и здравјето на луѓето кои се од интерес и во надлежност на општината, на градот Скопје и на општините во градот Скопје, а особено за:

1. заштита од загадување и подобрување на квалитетот на воздухот;
2. снабдување со квалитетна вода за пиење и квалитет на водата за пиење;

-
3. заштита на водите од загадување;
 4. третман на отпадните води, прогресивно намалување на штетните гасови и постепено елиминирање на емисиите на опасни супстанции во водите и ублажување на штетните ефекти врз водите и од недостаток на вода;
 5. управување со отпад;
 6. заштита од бучава и вибрации настанати како резултат на стопанските и други дејности и активности;
 7. урбан развој и просторно планирање;
 8. развој на локалниот јавен транспорт и сообраќајот на подрачјето;
 9. подобрување на енергетската ефикасност;
 10. развој на еколошки-културен туризам и неговото влијание врз животната средина;
 11. заштита на биолошката разновидност;
 12. управување со природните ресурси и употреба;
 13. подигање на јавната свест и развој на образованието за животна средина;
 14. влијанието на економскиот развој врз животната средина ;
 15. надлежни субјекти за спроведување на одделните елементи на планот

ПРИЛОГ 2 – ЗАПИСНИК ОД СОСТАНОКОТ СО Г-ЃА КАЈА ШУКОВА (МЖСПП)

Забелешки од состанокот од 29ти октомври 2015.

Г-ѓа Шукова е раководител на Секторот за одржлив развој во Министерството за животна средина и просторно планирање.

Резиме на нејзините коментари во однос на ЛЕАП-ите

Концептот на ЛЕАП во Македонија започна пред 15 години како добра вежба за општините. Тоа беше многу корисен документ со НЕАП како основа. ЛЕАП-ите беа делумно финансирани од донатори и од Министерството за животна средина и просторно планирање. МЖСПП го финансира развојот на ЛЕАП-и за 5 - 7 општини на годишно во рамките на Програмата за инвестиции во животната средина.

ЛЕАП-ите подготвени во тој период не биле во согласност со нејзините очекувања, бидејќи тие не беа реални (изгледаа како листа на желби) и не се поставени вистинските приоритети.

Методологијата на REC го подобри процесот преку обезбедување на Прирачник со насоки за општините како да се идентификуваат тековните еколошки проблеми и како да се постават вистинските локални приоритети и да се дефинираат активностите за решавање на проблемите.

Приоритизацијата на проблеми/активности беше разочарувачка.

Вклучувањето на засегнатите страни беше добро на почетокот.

Општината со буџет од 5 милиони евра не треба да предложи 4 годишна програма за работа во износ од 50 милиони евра.

Општините имаат слаб капацитет.

На секои 6 години ЛЕАП-ите треба да се ревидираат.

Дел од Министерството се занимава со такви планови, но често не се консултирани. МЖСПП може да им помогне и да им даде совети на општините.

Не постои ниту еден активен вработен во врска со ЛЕАП и НЕАП во моментот, освен г-ѓа Шукова.

Некои општини го поканија Министерството да се вклучи во нивните комитети за развивање на своите ЛЕАП-и (на пример, Општина Гази Баба).

Ние треба да ја искористиме компонентата за ЛЕАП на нашиот проект со цел да се ревидира Методологијата за изработка на ЛЕАП-и (2007). Можеби општините треба да бидат законски обврзани да ја користат новата Методологија.

Законот за животна средина (2005) бара ЛЕАП-ите да бидат во согласност со националната методологија.

Политичарите се согласуваат дека јавноста станува се повеќе свесна и активна во однос на прашањата за животната средина. Зголемување на тарифите за регионално управување со отпадот предизвикува политички проблеми.

Не постои буџет во МЖСПП за подигање на јавната свест во врска со управувањето со отпадот.

ЛЕАП треба да прави разлика помеѓу одговорностите што се локални, регионални и национални. Нивниот ЛЕАП треба да предложи реални активности под секое поглавје. ЛЕАП-от треба да ги следи рамките на НЕАП.

Треба да ги има во предвид достапните ресурси; персонал, финансирање итн.

Регионите добиваат средства на годишно ниво. Општината треба да биде вклучена во таквите регионални алокации.

ЛЕАП треба да биде жив документ; а не само зборови и желби.

Последниот дел (Акционен план) треба да биде реален план.

Општините треба да бидат свесни за тоа како функционира доделувањето грантови од страна на Министерството.

Известувањето недостига во процесите во ЛЕАП-ите.

Количината на хартија понекогаш е поважна од квалитетот на содржината.

Тие треба да бидат ориентирани кон поголема одржливост.

Тие треба да адресираат 3 главни прашања; економски, еколошки и социјални.

Секој ЛЕАП ќе бидат различен, во зависност од локалните услови.

Треба да се адресираат сите проблеми на животната средина. Дури и медицински отпад треба да се "надгледува" од страна на општините и да се пријави на надлежниот орган.

Секој проблем треба да се реши на локално ниво бидејќи сите тие имаат локално влијание.

Врската помеѓу општините и Министерството треба да се подобри.

Таа е подготвена да го прочита Технички извештај 5 и Техничкиот извештај 10, и по неколку месеци би можеле да организираат уште една средба за да разговараат за понатамошните чекори за развојот на ЛЕАП-ите.

ПРИЛОГ 3 – ЗАПИСНИК ОД СОСТАНОКОТ СО Г-ЃА ТАЊА ПАУНОВСКА (МЖСПП)

Забелешки од состанокот од 12 ноември 2015 година.

Г-ѓа Пауновска е раководител на Секторот за надзор на општините и на Прекршочната комисија во Министерството за животна средина и просторно планирање.

Резиме на нејзините коментари во врска со ЛЕАП-ите

Таа би сакала нацртите на нашите извештаи (ТИ5 и ТИ10) да може да се поднесат до Каја и до неа за преглед пред финализирање. Таа е нестрплива и е во исчекување да ги проучат нацрт-извештаите пред состанокот на Управниот Комитет на 3-ти декември.

Нејзиниот оддел има ограничено искуство во однос на ЛЕАП-ите. Нивниот придонес се однесува само на надзорот на општините во однос на подготовката на ЛЕАП-ите. Нејзиното учество е прашање на тоа дали општината има или нема ЛЕАП.

Комплетираните ЛЕАП-и не се поднесуваат до нејзиниот оддел.

Нејзините коментари вклучија;

- Сегашните ЛЕАП-и се листа на желби, скапи документи, и не се практични.
- ЛЕАП-ите се бескорисни во формата какви што се.
- Тие треба да вклучуваат реални проекти кои не се премногу скапи.
- Тие треба да се на ниско ниво и да се занимаваат со луѓе, наместо на високо ниво и се занимаваат со големи проекти.

Министерството има нова веб-страница на која тие би можеле да ги вклучуваат податоци за ЛЕАП-ите во делот на Секторот за локална самоуправа.

Прекршочна комисија контролира владини агенции и општински субјекти. Поголемите прекршоци на приватниот сектор се решаваат со од страна на судот, но помалите можат да се решат од страна на Комисијата за прекршоци.

Нејзиниот оддел има годишна програма за надзор, вклучувајќи ги и ЛЕАП-ите.

Во однос на обуките нејзиното мислење е дека 2 дена по ред е подобра опција од 2 одделни денови. 3 членови на персоналот од одделот за Надзор и Прекршочната Комисија би сакале да присуствуваат на обуката и веројатно 1 или 2 од одделот за Одржлив Развој.

Таа не предвидува нејзиниот оддел да се инволвира во идните обуки како обучувачи.

ПРИЛОГ 4 - МЕТОДОЛОГИЈА ЗА ПОДГОТОВКА НА ЛЕАП-И ОД 2007 ГОДИНА (РЕЗИМЕ)

1 ШТО Е ЛЕАП ДОКУМЕНТ И КОЈ СЕ ЧЕКОРИТЕ ЗА НЕГОВА ПОДГОТОВКА

Документот Локален Акционен План за Животна средина има значајна улога во воспоставувањето и примената на принципите на одржлив развој на локално ниво и тоа придонесува за создавање на основа за правилно функционирање на локалната демократија, за создавање економија која ќе ги интегрира вредноста на водата, воздухот, почвата, биолошката разновидност, природните вредности и реткости, со цел да се обезбеди подобар животен стандард за граѓаните и одржливо користење на ресурсите во сите општини. Составен дел на процесот за изработка на ЛЕАП е транспарентноста, активното учество на јавноста при одредувањето на статусот на животната средина и приоритизација на клучните предизвици кои треба да се решат.

Изработката на ЛЕАП-от, како стратешки документ за планирање на општинско ниво е законска обврска која произлегува од Законот за животна средина (Службен весник на РМ бр. 53/2005, 24/07, 159/08, 83/09, 124/10, 51/11, 123/12, 93/13, 187/13, 42/14, 44/15 и 129/15), член 60, од страна на Советот на општината, на градот Скопје и на општините во градот Скопје, врз основа на проценка на нивните специфични услови и потреби, во согласност со Националниот Акционен План за Животна средина. Општините донесуваат Локални Акциони Планови за Животна средина во согласност со утврдена Методологија.

Документот ЛЕАП во Република Македонија треба да биде подготвуван во согласност со Методологијата за изработка на Локален Акционен План за Животна средина - Упатство за општините, подготвен од страна на Регионалниот центар за заштита на животната средина (РЕЦ) - Канцеларија во Македонија која е усвоена како Национална методологија за развој на документ ЛЕАП. Развојот на ЛЕАП како документ за општинското планирање и развој е со важност за период од 6 години; Таа исто така е усвоена од страна на Советот на општината и се обезбедува следново:

- Ја мотивира локалната заедница да преземе конкретни обврски и да се грижи за животната средина со имплементација на мерки и активности наведени во Акциониот План;
- Иницира дијалог, врз основа на аргументи и дефинирани приоритети, меѓу претставниците на општината и меѓународните финансиски институции за финансирање на проекти поврзани со животната средина;
- Обезбедува планиран развој на општината врз основа на реално расположливите ресурси, како и на принципите на одржлив развој;
- Воспоставува соработка на општината со надлежните владини институции и други општини, со цел да се обезбеди успешен регионален развој;
- Стимулира културен туризам што ќе ја афирмира општината и ќе обезбеди развој на локалната економија;
- Иницира одредени активности на локално ниво, како активности за подигање на јавната свест и мерки со цел да се подигне свеста на

локалното население за значењето на заштитата и унапредувањето на животната средина;

Главната цел на изработка на ЛЕАП е да се одреди состојбата на животната средина во сите тематски области (урбан развој, емисиите во воздухот и воздухот, управување со отпад, управување со води, бучава, почва и земја, природа / природно и културно наследство). По спроведување на процесот на учество на јавноста за приоритизирање на проблеми за кои ќе бидат предложени мерки и активности кои ќе бидат иницирани, одговорноста за секој проблем е дефинирана (Изработка на акционен план), како и план за следење и план за оценување на спроведувањето на мерките на годишна основа.

Главна цел за подготовка на ЛЕАП документ е:

- Да ја процени моменталната состојба на животната средина на локално ниво;
- Дефинирање, оценка и презентација на проблемите во животната средина, базирани врз основа на ризиците по здравјето на луѓето, еко системите и општиот квалитет на животот;
- Да развие стратешки активности за намалување на ризиците по животната средина;
- Зголемување на јавната свест и одговорноста за заштита на животната средина, зголемување на јавната поддршка за инвестиции наменети за заштита на животната средина од страна на општината;

Со изработката на ЛЕАП документот за општината ќе има многу предности:

- Основана структура за соработка меѓу општинските релевантни тела на локално ниво во рамките на општината;
- Јавноста ќе биде информирана за релевантните прашања од животната средина во општината;
- Поголема јавна свест за релевантните еколошки прашања во општината;
- Успешно развиени стратегии за да помогнат во решавањето на прашањата за животната средина;
- Создадени и развиени услови и локални капацитети за идните инвестиции во решавањето на прашањата за животната средина во општината.

Одговорноста за развој и усвојување на документот ЛЕАП припаѓа на Советот на општината и вработените во општините, на градот Скопје и на општините во градот Скопје, како и други физички и правни лица утврдени со Планот. ЛЕАП-ите ја земаат во предвид состојбата на животната средина во одредена област и предложуваат краткорочни и долгорочни мерки и активности за да се ублажат, да се спречат и да ги елиминираат ризиците на животната средина за човековото здравје и за еко системите, кои се во согласност со општинските законски обврски.

Органите на општината и сите релевантни засегнати страни ќе работат на:

- Заштита и унапредување на квалитетот на воздухот;
- Обезбедување чиста вода за пиење и заштита на водните текови;

- Третман на отпадните води;
- Управување со отпад;
- Заштита од бучава и вибрации кои доаѓаат од индустриски и комерцијални активности;
- Урбан развој и просторно планирање;
- Развој на локалниот јавен транспорт и управување со сообраќајот;
- Зголемување на енергетската ефикасност;
- Развој на еколошко-културниот туризам и неговото потенцијално влијание врз животната средина;
- Заштита на биолошката разновидност;
- Управување на природните ресурси;
- Зголемување на јавната свест и промоција на заштитата на животната средина;
- Влијание на економскиот развој врз животната средина, преземање одговорност за спроведување на планираните елементи.

Согласно Методологијата, за време на процесот на планирање на ЛЕАП документот, секоја општина ќе треба да помине низ неколку фази:

1. Изработката на ЛЕАП документот треба да почне со воспоставување на ЛЕАП организациона структура која ќе обезбеди добро управување на процесот и учество на јавноста во текот на целиот процес на развој. Главни одговорни лица / органи се: Локален Координатор за изработка на ЛЕАП, заменик на Локален Координатор, Локален управен комитет (ЛУК) со повеќе (10-15 членови - различни засегнати страни), 5 работни групи - за секоја тематска област (секоја група има 3-5 технички и искусни лица во тематската област);
2. Подготовка на План за активно учество на јавноста со цел да се вклучи јавноста во подготовката на документот ЛЕАП;
3. Проценка на условите на животната средина во секоја тематска област врз основа на одговорите добиени од работните листови пополнети од страна на членовите на секоја работна група, за секоја тематска област одделно;
4. Дефинирање на приоритетните проблеми / предизвици во секоја тематска област;
5. Утврдување на целите и мерките потребни за решавање на приоритетните проблеми / предизвици во сите тематски области;
6. Воспоставување на мерки за спроведување, следење, евалуација и преглед на спроведувањето на ЛЕАП документот
7. Опредување на оперативни механизми за следење и оценување на спроведувањето на ЛЕАП-ите и нивна ревизија

Оптимален временски период за развој на ЛЕАП е 10-12 месеци.

2 ФОРМИРАЊЕ НА СТРУКТУРАТА НА ЛЕАП-ИТЕ

Согласно Методологијата за изработка на ЛЕАП и Законот за Животна Средина (Службен весник на РМ бр. 53/05, 81/05, 24/07, 159/08, 83/09, 48/10, 124/10, 51/11, 123/12, 93/13, 187/13, 42/14, 44/15 и 129/15), Член 60, став 2, Градоначалникот на Општината иницира изготвување на акционен план за животна средина на локално ниво. Иницијативата е поднесена пред Советот на општината и по неговото усвојување, почнува процесот на развој на ЛЕАП.

Според Член 60 Став 5 од Законот за Животна Средина (Службен весник на РМ бр. 53/05, 81/05, 24/07, 159/08, 83/09, 48/10, 124/10, 51/11, 123 / 12, 93/13, 187/13, 42/14, 44/15 и 129/15) Градоначалникот на Општината го одредува Локалниот Координатор одговорен за секојдневните основни активности за изработка на ЛЕАП-от на Општина.

Градоначалникот на Општината, исто така, предлага список на членови на Локалниот Управен Комитет, кој обично вклучува претставници од сите засегнати страни од општината - јавните претпријатија, подрачните единици на министерствата, образовни институции, здравствени институции, невладини организации, професионални организации и бизнис секторот.

Советот на Општината донесува одлука во врска со организационата структура (Локален Координатор и членови на Локални Управни Комитети) за изработка на ЛЕАП за Општина. За време на првиот состанок на Локалниот Управен Комитет, се усвојуваат правила за однесување и се основаат 5 работни групи. Работна група е формирана за секоја тематска област (воздух, вода, отпад, природа и почвата (користење на земјиште / урбаниот развој). Се номинираат и дополнителни одговорни лица: Заменик Локален Координатор и Лице за односи со јавноста.

Секоја работна група има свој Координатор и 3-4 членови кои ги поседуваат локалните еколошки податоци и информации, состојбата на евиденција на животната средина и извештаите за животната средина кои можат да послужат како извор да се идентификува моменталната состојба на животната средина. Овие членови се обично претставници од следните сектори во општината: Одделение за комунални работи, Одделение за инфраструктура, Сообраќај и заштита на животната средина, Одделение за инспекциски надзор, Одделение за урбанистичко и просторно планирање, Одделение за локален економски развој, Бизнис заедницата, Земјоделскиот сектор, Јавните претпријатија, Министерството за животна средина и просторно планирање, градот Скопје (Сектор Природа / Одделот воздух / вода Одделение / Сектор отпад).

3 УЧЕСТВО НА ЈАВНОСТА

Составен дел на процесот за изработка на ЛЕАП документот е транспарентноста, активното учество на јавноста при одредувањето на статусот на животната средина и приоритизација на клучните предизвици кои треба да се решат.

Со цел да се обезбеди добро темпирано, сеопфатно и активно учество на јавноста во процесот на развој на ЛЕАП документот потребно е да се подготви **План за учество на јавноста**. Во согласност со методологијата на изготвувањето на ЛЕАП, Планот треба да се состои од 6 чекори / фази како што се:

- Дефинирање на целите за учество на јавноста (идентификација на главните цели);
- Идентификација на целните групи од јавноста (дефинирање на локалната заедница која треба да биде вклучена во изготвувањето на ЛЕАП);
- Подготовка на брошури (пораката што треба да се пренесе на јавноста)
- Идентификација, евалуација и избор на методи за учество на јавноста (Кој е најдобар начин да се пристапи кон јавноста, со цел да се информира за активностите поврзани со развојот на ЛЕАП документот)
- Идентификување на потребите од ресурси (Ако е можно вклучување на новинари, студенти, ТВ и радио медиуми за спроведување прашалници за јавноста, собирање и анализа на резултатите од прашалникот; Каков вид на финансиски средства и ресурси се на располагање? Дали локалните весници сакаат да дадат бесплатен рекламен простор?);
- Развој на Работен План (Работниот План треба да вклучува: одредување на портпаролот, ангажирање на волонтери за да помогнат во процесот на учество на јавноста, изготвување на список со достапни локални медиуми со нивните контакт информации, средба со уредници на медиумите и новинарите, обезбедување на брошури и информации за ЛЕАП-от, јавни повици и порака за медиуми, итн.)

4 ОЦЕНА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА - СОСТОЈБА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА НА ЛОКАЛНО НИВО

Оцена на животната средина е суштински елемент за идентификација на состојбата на животната средина и главните проблеми / предизвици на животната средина, како и приоритетите и активностите во процесот на развој на ЛЕАП-от. Ова Поглавје ги опишува сегашната состојба на сите медиумите на животната средина, како што се воздухот, водата и почвата, кој и помага на локалната заедница за подобро разбирање на условите на животната средина за да се иницираат активности за одржлив развој. Проценката на состојбата на животната средина треба да обезбеди:

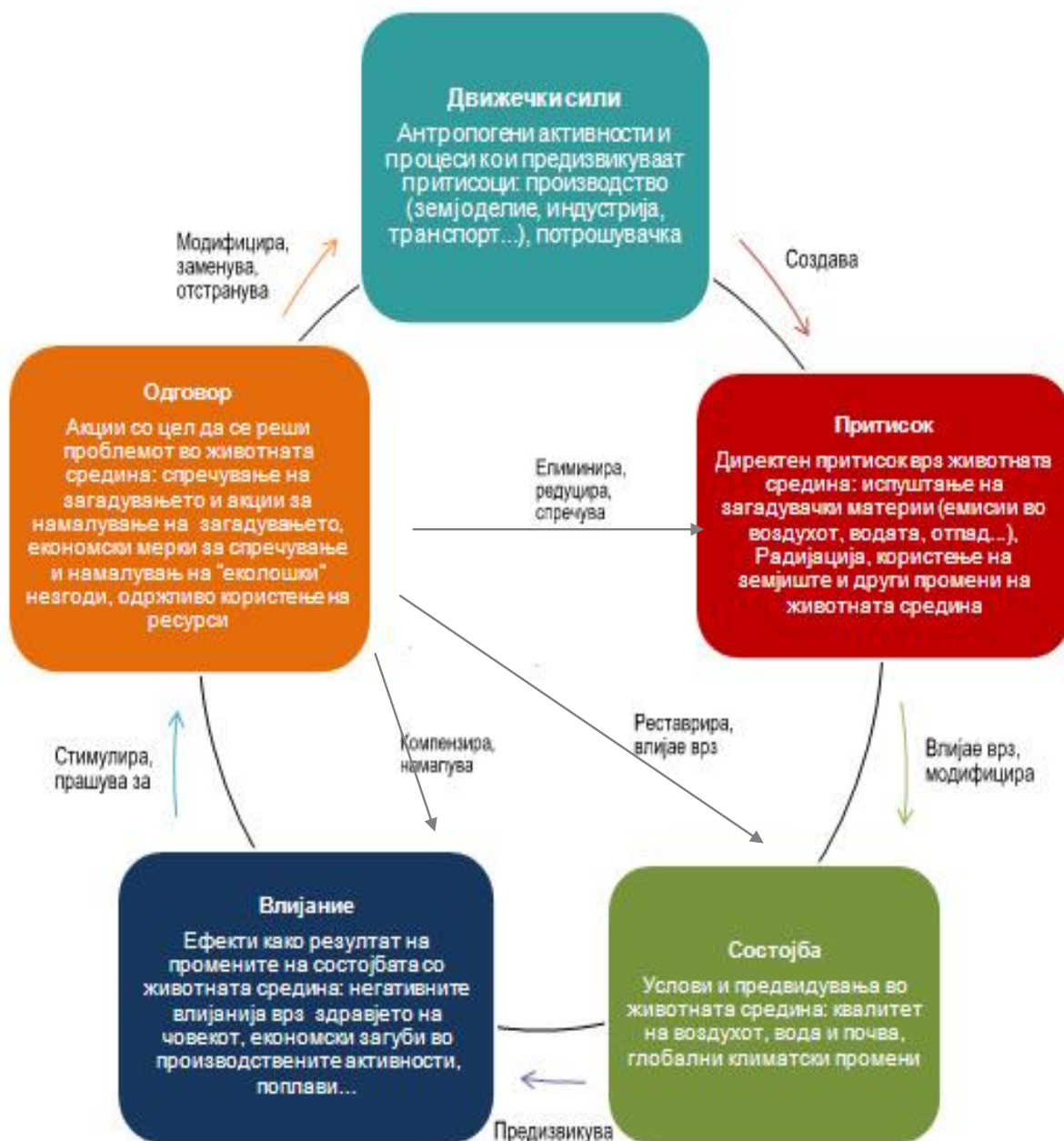
- Еколошка основа за мерење на ефикасноста на спроведувањето на активностите и мерките предложени во ЛЕАП-от, со цел подобрување на моменталната состојба на сите медиуми на животната средина;
- Информации за антропогеното влијание / притисоците на животната средина од страна на главните движечки сили и негативните влијанија на човековото здравје и материјалните средства;
- Детална анализа на главните еколошки прашања, проблеми и предизвици на локално ниво;
- Подигнување на јавната свест за заштита на животната средина и учество на јавноста во подобрувањето на постоечката локална состојба на животната средина;
- Добра комуникација помеѓу сите засегнати страни која ќе се создаде нови одржливи активности за заштита на животната средина.

4.1 ДПСИР Методологија

Моделот на ДПСИР (ДПСВО) (**Д**вижечка сила, **П**ритисоци, **С**остојба, **И**мпликации, и **Р**еакции) содржи пет елементи и ги идентификува интеракциите помеѓу движечките сили, притисоци врз животната средина, состојбата на животната средина, влијанијата и одговорите кои се потребни да се спроведат со цел да се намали и да се спречи загадувањето на животната средина во земјите. Моделот ја нагласува врската помеѓу причината-резултатот и им помага на оние кои донесуваат одлуки да ги земат во предвид економските, социјалните и еколошките поврзани прашања.

ДПСИР (Движечка сила, Притисок, Состојба, Импликации, Реакции) методологијата ги вклучува **Движечките сили (D)**, кои предизвикуваат **Притисоци врз животната средина (P)** и влијаат на квалитетот на животот и квантитетот на природните ресурси кои се дефинирани како **"Состојба на животната средина (S),"** **Импликации (I)** на квалитетот на медиумите на животната средина на здравјето на луѓето, биолошката разновидност и одговор на заедницата на овие промени со примена на мерки од политиката за животна средина и секторски активности како и активности за подигање на јавната свест за менување на однесувањето на граѓаните се дефинира како " како **Реакции (R)**."

Методологијата на ДПСИР користи исто така и **индикатори** за секој ДПСИР елемент со цел да ја претстави тековната состојба во сите ДПСИР елементи и достигнувањата за определено време, според предложените цели, со главна цел започнување на нов процес на стратешко планирање.

Дијаграм 1 Презентација на ДПСИР Методологијата применета при изготвувањето на ЛЕАП-ите

4.2 Дефинирање на Индикатори

Индикатор е опишен или нумерички параметар кој ја одразува состојбата на феномени / медиуми / области на животната средина. Индикаторот се пресметува од параметрите или вредностите добиени од различни извори. На пример, нумерички показател за квалитетот на воздухот е вредноста на концентрацијата на одредени

загадувачи во воздухот, кој е спореден со граничните вредности на концентрацијата на таа загадувачка материја во воздухот.

Описен индикатор се користи кога состојбата на животната средина или на некои медиуми треба да се спореди со одредена класа / категорија / степен, кој е претходно дефинирани според одредени критериуми (на пример, категоризација на реки - река со IV класа на квалитетот на водата). Показателите се користат за да поедноставно се презентираат и споредат условите на животната средина на локално, национално и меѓународно ниво.

Основните критериуми за избор на индикаторот што ги дефинира условите на животната средина се:

- **да бидат релевантни и корисни за корисниците** (да обезбедуваат репрезентативна слика на условите на животната средина, еколошките притисоци и реакциите од страна на властите, да бидат едноставни, лесно да се протолкуваат и да презентираат тренд на промени за одредено време, и да бидат споредливи со меѓународните индикатори)
- **да бидат аналитички** (технички и научно надградени, да се базираат на меѓународните стандарди и да се меѓународно признати, за да може лесно да се поврзат со економски модели, прогнози и информации системи)
- **да бидат мерливи** (лесно достапни, соодветно документирани и со потребниот квалитет, периодично да се ажурираат во согласност со пропишаната постапка, да се точни.

4.3 Собирање на податоци

Работни листови за секој DPSIR (ДПСИР) елемент се развиени и овие алатки треба да се користат за подобро разбирање на сите **Движечки сили** (на пример, транспорт, земјоделските активности, снабдување со енергија, производство, дистрибуција, итн.), **Притисоци** врз животната средина (емисии во воздухот, водата, почвата, генерирање на отпад, итн.), **Состојбата** на животната средина (квалитетот на воздухот на локално ниво, квалитетот на површинските води, подземните води, езера, квалитетот на почвата, итн.), **Импликациите** врз здравјето на луѓето и биолошката разновидност (на пример, бројот на водни болести или зголемување на бројот на загрозени видови) и **Реакциите** од локалната самоуправа (издадени дозволи за Б-ИСКЗ Дозволи, спроведени СЕА процедури и вклучена јавност во процесот во донесувањето на одлуки, добивање на мислења за ЕИА - Оцена на влијанието врз животната средина, Извештаи - Елаборати и проверки на спроведување на програмата за животната средина).

Со цел да се комплетираат ДПСИР работните листови, може да се користат различни извори на податоци: Годишната програма за претпријатија и годишните извештаи на Јавното комунално претпријатие за потрошувачката на вода од страна на домаќинствата, потрошувачката на вода за индустријата, количината на отпадните води и третманот на отпадни води, извештаи за квалитетот на воздухот, извештаи за квалитетот на водата, извештаи за Лабораториски анализи за воздух / вода / отпад / почвата, итн.

За време на подготовката на проценката на состојбата на животната средина, најкритични точки се идентификација на изворот на податоци и времето потребно за собирање, сумирање на релевантни податоци и ставање во соодветен формат, кој обезбедува видливост и можност за понатамошна анализа.

Неопходно е да се користи хиерархија на извори на информации и податоци за да се утврдат најдобрите достапни информации, со оглед на локални и регионални, национални и меѓународни извори.

4.4 Подготовка на локален извештај за состојбата на животната средина

Во текот на изработката на локалните Извештаи за состојбата на животната средина, како поглавје во рамките на ЛЕАП, следниве прашања треба да бидат земени во предвид:

- Целна група: Извештајот да е разбирлив за различни социјални групи на интерес, кои имаат различно ниво на технички знаења за прашањата за животната средина. Поради комплексноста на составот на целната група, најдобро е да го подготви Извештајот во две верзии: Техничка верзија на Извештајот ќе биде наменета за членовите на работната група и други релевантни експерти, како и вистинска верзија на Извештајот наменета за пошироката јавност.
- Презентација: Користење на табели, листови, карти, шеми, фотографии, наслови и поднаслови може да придонесе за полесно разбирање на структурата на Извештајот.
- Документација и дефиниција: Во текот на подготовката на Извештајот, сите релевантни користени извори на податоци и услови треба да бидат идентификувани и наведени.

5 ИДЕНТИФИКАЦИЈА НА ПРИОРИТЕТНИ ПРАШАЊА ЗА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА

Работните Групи ги дефинираат клучните прашања за животната средина врз основа на состојбата на животната средина и доставуваат предлог на листа со општински еколошки прашања / проблеми / предизвици до Локалниот Управен Комитет. Поради важноста на јавното мислење во однос на прашањата за животната средина, Локалниот Управен Комитет предлага прашалник со цел да се испита јавното мислење. Одговорите собрани од страна на јавноста се користат во процесот на приоритизација (според критериумите на јавното мислење).

Следниве критериуми за приоритизација може да се користат: влијание врз човековото здравје, влијание врз животната средина, влијание врз квалитетот на животот, распространетост, интензитет, иреверзибилност, јавното мислење, нивото на контрола на општината за решавање на проблемите; планирање, законските и регулаторните барања и мислењето на членовите од Локалниот Управен Комитет.

Влијанието врз здравјето на луѓето - Дали еколошкиот проблем / предизвик поседуваат потенцијален ризик по здравјето на луѓето? (Респираторни проблеми, главоболка, болест и слично)

Влијанието врз животната средина - Дали еколошкиот проблем / предизвик прави влијание врз квалитетот на животот, предизвикува намалување на економската состојба на населението, нарушување на пределот и сл.?

Распространетост - Колку влијанието на проблемот ќе се рашири во животната средина? На пример, ако проблемот влијае на здравјето на луѓето, колку луѓе или колкав процент од населението е изложен на влијанието на прашањето на животната средина. Дали проблемот влијае на целата територија на општината, односно само еден одреден дел? Дали проблемот влијае на целокупниот еко-систем или само во одредени делови?

Интензитет - Колку сериозно е влијанието на прашањата за животната средина? Со колкав интензитет луѓето и екосистемите се засегнати?

Иреверзибилност - по елиминацијата на еколошкиот проблем / предизвик колку време е потребно за целосно неутрализирање на влијанието.

Јавно мислење - Какво е мислењето на мнозинството на членовите на заедницата за одредени прашања (преку прашалникот, добри односи со јавноста, комуникација со граѓаните и др.)

Ниво на контрола на општината на решавање на проблемите - Дали и на кое ниво општината се соочува со проблемите на животната средина / предизвиците? Дали проблемот е од национален интерес, или може да се реши на локално ниво?

Планирање, законските и регулаторните барања - Дали решавање на проблемот е веќе планирано во друг плански документ? Дали постои законска регулатива која предвидува решавање на овој проблем?

Мислење на членовите на Локален Управен Комитет - Какво е мислењето на мнозинството членови на Локалниот Управен Комитет за одреден проблем и колку од членовите мислат дека некој проблем е со приоритетно значење.

Табела 1 Пример работна табела за приоритизација на проблемите на животната средина / предизвици во општината

Евалуацијата на влијанието на секој критериум за прашањата за животната средина може да се врши описно (со високо влијание (H), средно влијание (C), ниско влијание (L)) или нумерички ((висок степен на влијание (5), средно влијание (3) ниско влијание (1)). За секој критериум за оценка на влијанието на животната средина се подготвува кратко писмено образложение.

65

Коментарите од јавноста треба колку што е можно да бидат земени во предвид од страна на членовите на Локалниот Комитет. По разгледувањето на коментарите од граѓаните, Локалниот Комитет треба да состави Записник кој ќе биде достапен за јавноста.

5.1 SWOT анализа

Терминот доаѓа од SWOT S-Силни страни, W-Слабости, O-Можности и T-Закани. SWOT анализата претставува анализа на внатрешните и надворешните фактори кои влијаат на работата на општината. Сите внатрешни фактори (фактори на кои општината може да има влијание) се силни страни (позитивно влијание) или слабости (негативно влијание) и сите надворешни фактори (фактори на кои општината не може да се направи влијание) се можност или закана.

Во процесот на изработка на ЛЕАП, SWOT анализа треба да се спроведе за следните тематски области: Демографија, Социјална заштита, Инфраструктура, Локалната власт и Локалната економија. SWOT анализата се користи како помошна алатка за правилно дефинирање на целите и активностите во понатамошниот процес на изработка на ЛЕАП документот. Членови на Локалниот Управен Комитет треба да укажат на мерки или да предложат активности кои слабостите ги претвораат во предности, активности за да ги искористат можностите и активности за спречување на заканите за општината.

6 ДЕФИНИРАЊЕ НА ЦЕЛИ И МЕРКИ

6.1 SMART Пристап

Во согласност со методологијата за изработка на ЛЕАП во процесот за дефинирање на соодветни цели и мерки се препорачува примена на SMART принцип кој вклучува:

- **S** - специфично/едноставно;
- **M** – мерливо;
- **A** – применливо;
- **R** – реално;
- **T** – временски-обврзувачко.

Едноставни / специфични - Целите треба да бидат неспорни, кратки и јасни (секој кој ќе ги чита или слуша нив треба да знае точно со што се поврзани). Едни од најчестите проблеми во текот на реализацијата на активностите и плановите се непрецизно дефинираните цели.

Мерливи - Целите треба да бидат мерливи со цел да се следи напредокот на нивната реализација / имплементација. Тие можат да бидат лесно (директно) мерливи или потешко (индиректно) да се измерат. Исполнувањето на овој критериум зависи од тоа дали целите се директно или индиректно мерливи.

Применливи - Методологијата пропишува на кој начин целите да бидат применливи.

Реални - Според методологијата реализацијата на целите зависи од резултатите од SWOT анализата.

Временски-обврзувачки - Според Методологија треба да се постави временска рамка за реализација на секоја цел.

Главната разлика помеѓу дефинирање на целите и мерките е дека целите претставуваат изјава на решение за решавање на ова прашање, а мерките претставуваат специфични форми на целите или детално објаснување за решавање на проблемот; целите ја претставуваат изјавата на конкретно прашање на животната средина, а мерки се помали чекори што доведуваат до реализација на претходно дефинираните цели. Принципи кои треба да се исполнат во дефинирањето на целите се:

- Целите се реални и практични;
- Целите дефинираат стратешки насоки за долгорочно решавање на прашањата за животната средина во локалната заедница;
- Целите обезбедуваат можност да се постигне консензус меѓу членовите на заедницата за одреден временски период;
- Дефинирање на целите започнува со преглед на приоритетите на животната средина;
- Целите ги предефинираат проблемите на животната средина на афирмативен начин.

Принципи кои треба да се исполнат за дефинирање на мерки:

-
- Мерките се мерливи и треба да се реализираат во предвидениот рок;
 - Мерките ги разнообразуваат ресурсите и управуваат со изборот на активностите;
 - Мерките се користат во процесот на евалуација и мерење на напредокот во спроведувањето на Акциониот план;
 - Мерките подразбираат многу конкретни активности (што може да резултира со различни реакции за дефинирање на мерки, во локалната заедница), па тоа често резултира со преговори меѓу членовите на заедницата.

Работна табела се користи во процесот на дефинирање на целите и мерките за секој приоритет / предизвик на животната средина. Во Табела 2 е претставена Работната табела која се состои од колони со приоритети на животната средина / предизвици и предложените цели и мерки.

Табела 1 Работна табела со однапред одредени приоритети и предложените цели и мерки

Приоритетни проблеми/предизвици за животната средина	Цели	Мерки

7 ВОСПОСТАВУВАЊЕ НА МЕХАНИЗМИ ЗА СПОВЕДУВАЊЕ НА ЛЕАП-ИТЕ

Воспоставувањето на механизми за имплементација на ЛЕАП – ите вклучува реализација на следниве чекори:

- Идентификација на видови на механизми кои може да се користат за да се стигне до предложените цели;
- Избор на активности во рамките на утврдените механизми;
- Подготовка на план за спроведување на ЛЕАП;

Општините имаат различни механизми кои може да се користат за да се постигнат целите за заштита на животната средина. Следните механизми (група на активности / видови активности) се:

- Едукација на јавноста (Зголемување на **јавната свест**):
 - Едукативни телевизиски и радио емисии;
 - Прес-конференции
 - Организација на еко настани;
 - Организација на едукативни предавања;
 - Отворена комуникација со целните групи;
 - Организација на тркалезна маса, средби со граѓани, јавни сослушувања, и слично;
 - Статии во весници (национални или локални/дневни или периодични);
 - Соопштенија за новинари;
 - Печатење и дистрибуција на плакати, памфлети и брошури, и слично;
- **Тренинг:**
 - Семинари, работилници, курсеви;
 - Образовни предавања во училишта;
 - Образовни факултативни предавања;
 - Други видови на неформално образование.
- **Економски алатки (иницијативи):**
 - Воведување на принципот "загадувачот плаќа";
 - Имплементација на систем кој може да обезбеди плаќање за потрошена вода и собирање и отстранување на отпадот;
 - Исклучоци од разни даноци и давачки на поединци или правни лица што придонесуваат за заштита на животната средина;
 - Бенефиции (грантови / субвенции) за активности кои придонесуваат за заштита на животната средина (на пример, користењето на соларната енергија, користење на рециклиран материјал, итн.);

- **Развој на локални програми:**

- Активности за собирање на материјал за рециклирање (производи) од семејни куќи;
- Активности за пошумување;
- Активности за поставување на водоводна и канализациона мрежа со директно поврзување на потрошувачите (плаќање на трошоците за механизација и рачни работи);

- **Технолошки мерки:**

- Воведување на нови технологии.

- **Легални механизми:**

- Постапка за оцена на влијанието врз животната средина ЕИА (ОВЖС) за одредени проекти за животната средина;
- Добивање на ИСКЗ-Б дозволи;
- Програма и план за управување со отпад во општините;
- Подготовка на стратегиска оцена на животната средина СЕА (СОВЖС);
- Надзор на овластените / локални инспектори за животна средина;
- Воспоставување на претпријатие / одлука за концесија за управување со отпад во општината;
- Забрани, итн.

- **Истражување:**

- Анализа на јавното мислење за одредено прашање;
- Анализа на концентрација на одредени елементи во медиумите на животната средина;
- Анализа на тековните услови / состојба на биолошката разновидност, итн.

- **Техничка поддршка:**

- Воспоставување систем за пристап до информации поврзани со животната средина
- Мониторинг на медиумите на животната средина

Предложените активности треба да се оценуваат врз основа на следниве критериуми:

- *Ефикасност во однос на трошоците;*
- *Техничка способност;*
- *Ефикасност;*
- *Време за спроведување;*
- *Флексибилност; и*
- *Прифатливост.*

Во Табела 3 е претставена Работна табела за евалуација и избор на акции што е претходен чекор за изработка на Акциониот план во ЛЕАП документот.

Табела 2 Работна табела за евалуација и селекција на активности

Активности	Критериуми за избор на активности						Вкупно (во просек)
	Ефикасност во однос на трошоците	Техничка способност	Ефикасност	Време за спроведување	Флексибилност	Прифатливост	

По изборот на активностите за реализација на претходно дефинирани мерки (од членовите на Работните групи) од Членовите на Локалниот Управен Комитет треба да се развие акционен план за приоритетни проблеми / предизвици кои треба да го вклучуваат следново:

- Цели
- Мерки;
- Активности;
- Надлежна институција;
- Време за спроведување;
- Целта на буџетот и
- Можни извори на финансирање.

Табела 4 Акционен План во документот на ЛЕАП (на пример, еколошки проблем / предизвик): Мал процент од локалното население во руралните области во општината е покриено со организирано собирање на отпадот)

Цели	Мерки	Активности	Надлежна институција	Време на спроведување	Предвиден буџет	Можни извори на финансирање
Управување со комунални и други извори на неопасен отпад	Развоен план за управување со отпад во Општината	Проценка на количествата на комуналниот отпад во секое населено место	Општината	2006-2007	10.000 EUR	Сопствени средства и странски донации
		Анализа за составот на отпадот				

Цели	Мерки	Активност и	Надлеж на институ ција	Време на спроведув ање	Предви ден буџет	Можни извори на финансир ање
		Проценка на потребните технички ресурси				
		Процена на потребните финансиски ресурси				
		донесување на законски Акт за регулирање на селекција, собирање и транспорти рање на комунален и други извори на неопасен отпад				

8 ВОСПОСТАВУВАЊЕ НА ОПЕРАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗМИ ЗА СЛЕДЕЊЕ, ПРОЦЕНКА И ПРЕГЛЕД НА СПРОВЕДУВАЊЕТО НА ЛЕАП-ИТЕ

Мониторингот претставува редовно и систематско собирање на информации за напредокот во спроведувањето на предложените активности во рамките на Акциониот план. Процесот на Надгледување треба да ги исполнува следниве чекори:

- Документација на процесот на спроведување;
- Обезбедување на помош во одлучувањето при управувањето со поединечните активности;
- Преземање дејствија за евентуална интервенција / корекции;
- Обезбедување на учење од сопствено искуство / повратни информации за идното планирање.

Подготовка на Планот за мониторинг за следење и оценување на спроведувањето на ЛЕАП-от ги вклучува следниве чекори:

1. Анализа на целите и активностите во Акциониот план - за да работи без проблеми во процесот на мониторинг треба да ја исполнува логистичката врска меѓу целите и активностите и дефинирањето на конкретни и мерливи цели);

2. Утврдување на индикатори - тие обезбедуваат мерење на промените во некој процес за определен период на време;

3. Дефиниција на протокот на информации - овој чекор ќе се постигне преку: кој и каде ќе ги прибира информациите, кој метод ќе се користи и од кого, на кој начин ќе се информира Координаторот (преку интервју, итн.) и сигнализација кога информациите ќе бидат примени од одговорните за спроведување на ЛЕАП.

4. Дефинирање на одговорностите - Овој систем може да функционира само ако е поддржан од страна на луѓето вработени во организацијата. Затоа е неопходно за да се дефинираат задачите и одговорностите за спроведување на мониторинг. Важно е да се утврди: Кој собира информации, кој ќе ги анализира информациите, кој ќе напише извештај и документи за известување, кој ќе го координира протокот на информации.

Планот за Мониторинг и оценување на ЛЕАПот треба да ги содржи: целите, мерките за ублажување, акции, очекувани резултати, индикаторите, фреквенцијата на следење на индикатори, одговорното лице, презентирани пример во Табела 5.

Табела 5 План за мониторинг на спроведувањето на ЛЕАП документот

Цели	Мерки	Активност	Очекуван и резултати	Индикатори	Фреквенција на следење	Одговорно лице
Подобрен квалитет на водите	Реконструирани објектите за	Изработка на физибилити студија за реконструк	Подготвена Физибилит и студија	Број на населени места опфатени со	Еднаш годишно	Г. Станко Петковски

за пиене	водоснабду вање	ција на застарена водоводна мрежа во општината	Реконструир ана водоводна мрежа во сите населени места	студијата и главните приоритети	Број на километри на реконструир ан водовод	Г. Станко Петковск и
	Воспоставе н систем за управувањ е со објектите за водоснабду вање во општина	Реконструк ција на водоводна мрежа	Подобрува ње на квалитетот на водата за пиене во сите населени места	Број на населени места опфатени со одлуката за трансфер на објектите за водоснабду вање	Двапати годишн о	ЈКП
	Подигање на свеста за рационалн о користење на водата	Донесувањ е на одлука за пренесувањ е на објектите за водоснабду вање во руралните области во рамките на надлежност на ЈКП	Реализациј а на кампања за подигање на свеста за рационалн о користење на водата	Број на населени места опфатени со одлуката за трансфер на објектите за водоснабду вање	Два пати годишн о	ЈКП
		Воведувањ е на економски стимуланси за рационално користење на водата		Големината на целната група	Еднаш годишн о	
		Кампања за подигање на свеста за рационално користење на водата		Број на испечатени и дистрибуир ани промотивн и материјали Број на одржани радио и ТВ емисии		
				Број на средби со граѓаните		

9 ПОДГОТОВКА НА ЛЕАП ДОКУМЕНТОТ

На крајот на процесот на развојот на ЛЕАП документот треба да се изготви и нацрт текстот на ЛЕАП, кој треба да се подготви со главна цел да ги прикаже следниве аспекти:

- Процесот на изработка на ЛЕАП-от и користените Методологии,
- Сегашната структура на развојот на ЛЕАП-от и улогата на сите вклучени чинители,
- Состојбата на животната средина и проблемите / предизвиците на животната средина,
- Целите за решавање на проблемите / предизвиците, мерките на животната средина и, исто така, активностите за постигнување на целите,
- Јасен преглед на динамиката на реализација на предвидените активности
- Основните индикатори според кои се постигнува напредок за предложените цели и мерки кои се мерливи, и ќе бидат главен извор за информации за реализација на понатамошни еколошки активности и проекти за општината.

Нацрт-верзијата на ЛЕАП документот треба да биде доставена до Советот на Општината на разгледување. Паралелно процесот на јавно разгледување се одвива (30 дена), со цел да се добие мислење и забелешки од јавноста.

Конечната верзија на ЛЕАП документот треба да биде усвоена од страна на Советот на општината.

Одрекување од одговорност:

Содржината на оваа публикација е единствена одговорност на Ramboll Danmark A/S и нејзините конзорциумски партнери и на никаков начин не ги одразува гледиштата на Европската Унија.

*Овој проект е финансиран
од Европската Унија*